

კაჟა ეტჳისელო

კოლხური
ფსალმუნები

100-ტომეული

გამომცემლობა „ანკარსალი“
თბილისი 2020

საქართველოს მწერალთა, მეცნიერთა და
სახობალო მოღვაწეთა საერთაშორისო აკადემია
„ძალღება-საქართველო“

საქართველოს ეროვნული აკადემია

ჰაჰა ეჭრისული

კოლხური ფსალმუნები

თხზულებათა კრებული
100 ტომად

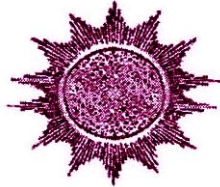
2020

საქართველოს მწიბრალთა, მცენიერთა და
სახობალო მოღვაწეთა საერთაშორისო აკადემია
„ძალღება-საქართველო“

საქართველოს ეროვნული აკადემია

ჰაჰა ეჭრისული

კოლხური ფსალმუნები

ტომი 59

2020

მთ. რედაქტორი

ხათუნა ამალოზელი

ფილოსოფიის მეცნიერებათა
დოქტორი, პროფესორი,
საქართველოს მწერალთა,
მეცნიერთა და საზოგადო
მოდერნიზატორთა საერთაშორისო
აკადემია “ქალდეა-საქართვე-
ლო“-ს აკადემიკოსი

© ვაჟა ეგრისელი, 2020

გამომცემლობა „**უნივერსალი**“, 2020

თბილისი, 0186, ა. პოლიბაოვსკაინის №4, ☎: 5(99) 33 52 02, 5(99) 17 22 30
E-mail: universal505@ymail.com; gamomcemlobauniversali@gmail.com

ISBN 978-9941-26-572-3 (ყველა ტომისთვის)

ISBN 978-9941-26-866-3 (59 ტომი)

* * *

ვაჟა ებრისელი დაიბადა ხობის რაიონის სოფელ ხორბაში. ბანათლებით იურისტი და ინჟინერია. 1983 წელს დაამთავრა მოსკოვის მაქსიმ გორკის სახელობის მსოფლიო ლიტერატურის ინსტიტუტი. ორმოცამდე წიგნის ავტორია. თარგმნილი და ცალკე წიგნებად აქვს გამოცემული საზღვარგარეთის ქვეყნების ორმოცდაათამდე ახალგაზრდა პოეტის ღმერთის მცირე ანთოლოგია – „ოქროს მტვერანი“, აღმქანდა რა სმირნოვა-კოზლოვას მონობრაფია – „ბრიუსოველი – ალიო მაშაშვილი“, ფილოზოფ ტიუტჩევის ღმერთი და სხვა.

1993 წელს გამოვიდა პოეტის ათასგვერდიანი, ორი ათასამდე ღმერთის მომცველი ერთტომეული – „იმჟნ ნათელი“ ხოლო 2002 წელს საქართველოს რესპუბლიკის გამომცემლობა „მოლოდინმა“ გამოსცა ვაჟა ებრისელის „კოლხური უსალმუნაბი“-ს ხუთტომეულის ათასზე მეტ გვერდიანი პირველი ტომი, რომელშიც ორიათასზე მეტი პოეტური ძეგლია იყო დაბეჭდილი. 2006, 2007, 2008 წლებში გამოვიდა პოეტის მეორე, მესამე, მეოთხე ათას-ათას გვერდიანი ტომეულები, ხოლო 2011 წელს დაიბეჭდა პოეტის მესამე, 1575 გვერდიანი ტომი, რომელშიც 2500-ზე მეტი ღმერთი დასტამბული.

ვაჟა ებრისელის შემოქმედებაზე ორმოცამდე მონობრაფიაა დაწერილი და ცალკე წიგნებად გამოცემული.

ვაჟა ებრისელი საქართველოს და მსოფლიოს რამდენიმე მცენიერებათა აკადემიის ნამდვილი წევრია... 2016 წლიდან საქართველოს მწერალთა, მცენიერთა და საზოგადო მოღვაწეთა საერთაშორისო აკადემია „ქალღმარ-საქართველო“-მ და საქართველოს ეროვნულმა აკადემიამ დაიწესა ქართული პოეზიის რაინდის, საქართველოს მწერალთა კავშირის, ვაჟა-ფშაველასა და ბალაქტიონ ტაბიძის პრემიების დაარეგისტრირება, ღირსების ორდენის კავალერის, ქართული კულტურის დეკანოზის მედლისა და „დიოკურია 2005“-ის, მწვინდობის ოქროს პარსკვლავისა და მწვინდობის დროშის ორდენის მფლობელის, სახალხო პოეტის, საქართველოს მწერალთა მცენიერთა და საზოგადო მოღვაწეთა საერთაშორისო აკადემია „ქალღმარ-საქართველო“-ს პრეზიდენტის, საქართველოს ეროვნული და ფაზისის საერო-სამცენიერო აკადემიის ვიცე-პრეზიდენტის,

ავსჯანდებობის მმართველობა აკადემიის პრეზიდენტი-აკადემიკოსის, სპარტოველეს განათლებისა და სპარტოველეს ეროვნულ და სოციალურ ურთიერთობათა“ „კარპის“, „აიას“ აკადემიების ნამდვილი წევრის, ჩარბლის, ზუბიდიის, სობის, იყალთოს საპატიო მოქალაქის, ათას-ათას ხუთასზე მეტგვერდიანი ტომეულების „კოლხური უსაღმუნების“ (ოცდაათიათასზე მეტი ლექსი) ავტორის – ვაჟა ებრისელის ახალი, რჩეული „კოლხური უსაღმუნების“ ოცდაათტომეულის გამოცემა. გამომცემლობა „უნივერსალმა“ გამოსცა პრეზიდენტის ხუთასზე მეტგვერდიანი, უმაღლეს პოლიგრაფიულ დონეზე შესრულებული ტომეტი. 2019 წლის მიწურულს გამოვიდა „კოლხური უსაღმუნები“-ს 100-ტომეულის პირველი ათი ტომი. დანარჩენმა 90 ტომმა (უკლებლივ) მისი სინათლე იხილა 2020 წელს. გამგადაბრუნდა დასაბეჭდავ ვაჟა ებრისელის კლასიკური პოეზიის ანთოლოგია, აბრეთვე, პრეზიდენტის მიძღვნილი ქართველი და უცხოელი პოეტების, მმართველობისა და საზოგადო მოღვაწეების (ათასამდე ავტორი) წიგნების (მონოგრაფიების), სტატიების, წერილებისა და ლექსების ოცტომეული და სხვ.

2020 წლის 16 ოქტომბერს გაიმართა ფაზისის (კოლხეთის) საერთო-სამმართველო აკადემიის საერთო კრება, რომელმაც პრეზიდენტის ვაკანტურ ადგილზე ღია კენჭისყრით ერთხმად აირჩია ამავე აკადემიის ვიცე-პრეზიდენტი, ცნობილი პოეტი, ქართული პოეზიის რაინდი, ქართული კულტურის დეკანი, „კოლხური უსაღმუნების“ 100-ტომეულის ავტორი, იურიდიულ მმართველობა საპატიო დოქტორი, პროფესორი ვაჟა ებრისელი.

ბაზ. „სპარტოველეს რესპუბლიკა“,
2020 წლის 22 ოქტომბერი

ჰყავს მეუღლე – ბილდა სუხიშვილი (მწერალი) და ორი ვაჟიშვილი ზურაბი და დანი (ორივე იურისტი) და სამი შვილიშვილი – ვაჟა, ნატა და ლილი. იგი – მმართველობისა და ორი და).

პოეტის ასტრომეული „კოსმიური პოეზია“

ვაჟა ებრისეელის შესახებ დიდი ხნის წინაც ვწერდი: „რუსეთში აკაკის და ბალაქტიონს, ღმერთი არ მიუყენს რომ შებადარო. ბავხარ ზღვის დღვას და ნაზ სიონსაც, რომ აზანზარებს წუმად სამყაროს...“

ამჟამად, როცა პოეტის ზღაპრული კოსმიური „უსაღმუნებოს“ ჯერ არნახული, ჯერ არ ბაბუნელი, ხუთასზე, ათასზე, ათას ხუთასზე მიტბვერდინანი „ბაჯალო“, ოქროს ყდაში ჩასმული, ოცდაათტომეული წავიკითხე, ჩემი ძველი აზრი რადიკალურად უარყვავი და... დღეს ძველის ბასაბუნად ხმამაღლა ვაცხადებ: ვაჟა ებრისელი არც რუსთაველს, არც აკაკის, არც ბალაქტიონს და... არც მსოფლიოს, არც ძველსა და არც თანამედროვე პოეტს არა ჰბავს...

ის პრისტორიული კოლხეთის „ქუტაია“, არსის ჭალაში მგბარი მუხაა, რომელზეც ოქროს საწმისი ეკიდა (რომელიც ბერძენმა კი არა, პელაგმა იაზონმა მიღესთან ერთად რომ ბაიტაცა).

დიახ, კოლხეთის მითიური ხელწვივის, აიეტის ხელით დარგული, ის ურჩხულ მოღარაჟი მუხაა, რომლის ცადავვიდ ტოტეზე, პოეტმა ოქროს საწმისის „ბონის“ მაგიერ თავისი „კოლხური უსაღმუნებოს“ იბაგმიუვლომელი ასტრომეული დაკიდა და ბაანცოცხლა, მიძინებული, დავიწყების ნაცარმომილი, არა მარტო კოლხეთის, არამედ იმდროინდელი სამყაროს ოცდაათტომეუტზე მიტ საუკუნოვანი მითებით, ლეგენდებითა და საოცრებებით დახუნდალული ისტორია, რაც კომერსიდან მოყოლებული (ძვ. წ. აღ. VIII საუკუნე) არც ერთი ძველის, არც ერთ კალმოსანს არ ბაუპეითბია.

100-ტომეული... ძველის ბაჩენის დიდან, XXI საუკუნის რიქრაქამდე, ასეთი (5-6 სტრიქონიანი) ვილოსოფიური, რელიგიური, მითოური, ყოვლისმომცველი პოეზია, ჯერ-ჯერობით არავის შეუძენია დღამიწაზე...

კოსმოსში კი...

დაბოლოს:

„აიეტის ზღაპრულ კოლხეთს, მტრობისა და სიძულვილის გგულეჟანი მისვლია... მათ იცინან იმ ოწყება დღამიწვის ისტორია“.

ბულნაზ ხარაიჭვილი

პოეტი, ბალაქტიონ ტაბიკის პრემიის ლაურეატი, ჯუმბერ ლეჟავას სახელობის მეცნიერებათა საერთაშორისო აკადემიის პრეზიდენტი

„ბულცივად ვხევიდი ყოველ ძეგას, ყოველ კაბეგას.“

ა. პუშკინი

წინასიტყვაობის მახვიერ

(გაგრძელება)

ვაჟა ეგრისელის ლექსებში გაზაფხულის სურათებში მამულის სიყვარულია დავანებული. ეს ჭეშმარიტად დიდი და განუმეორებელი პოეზიაა:

*

„სამშობლოს მთები,

როგორც დევები,

დგანან უვნებლად.

ატმები ვარდისფერი ბაგებით —

ჩვენს გაზაფხულზე გვეჩურჩულება“.

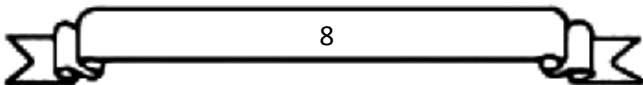
მხატვრული აზროვნების ბრწყინვალე ნიმუშია უსათაურო ლექსი:

*

„ჩემს კეთილ,

მოსუც მიცვალებულებს,

გულზე აყრიათ სამშობლოს მიწა.

არც ვარდი აკლიათ
და არც იები.

ეფარებიან...
და იმხელა კედელი იცავთ,
თითქოს ეშინიათ გაცივების“.

მშვენიერი სურათია. სურათი უადრესად პლასტიკურია, ხელშესახები, თვალდასანახი; ვარდი და იები ეფარება მოსუც მიცვალებულთა საფლავებს და პოეტის მსუბუქი მელანქოლია უნებლიედ გადამდებია და ამაღლვებელი.

პოეტი გულდაჯერებით გვარწმუნებს იმ ჭეშმარიტებაში, რომ ცხოვრება რთული, წინააღმდეგობებით აღსავსე პროცესია, განსაკუთრებით მაშინ, როცა აღამიანი მარტო რჩება. მარტოა აბობოქრებულ გრძნობებთან, განცდებთან. მაგრამ ხელოვნება ხომ სადიდებელი ჰომინია მაშინაც კი, როცა ის ტრაგედიას გადმოგვცემს, რომ:

*

„ზამთარს ცვლის ზაფხული,
სინათლეს —
წყვლიადი...“

სიკვდილის წისკელით
სიცოცხლე იფქვება.
და ხმები მოისმის ზარის და ნაღარის:
„რაიც ყოფილა, იგივე იქნება,
არაფერია მზისქვეშ ახალი“.

ვაჟა ვერისელისთვის სიცოცხლე მხოლოდ და მხოლოდ შემოქმედებასთან კავშირშია. ისევე როგორც მისი ლირიკული პერსონაჟი მთელი არსებით ჩაზრდილია მშობლიური მიწის წიაღში და გეჩვენება, რომ პოეტი სიცოცხლის ხეს — დედაბუნების ამ შტოს თითოეული ნერვის, მაჯისცემის ხმას ისმენს: ლექსი „მოდი აპრილო“, არის სინამდვილის აღქმის დროს წარმოქმნილი სულიერი რეაქციის (გრძნობების, ემოციების) განსურათება.

*

„ჩემი გალობა შემიზავე შენს სინათლეში,
შენი ფერების უშქარ ზღვაში
და ჟრიამულში,
და მომეც შენი ჯადოსნური განსწავლულობა.
აპრილო, მოდი ყვავილებით
და ჩემს მამულში —
გაზაფხულები კვლავ განფინე სასწაულებად“.

მამულზე სასწაულებად განფენილი გაზაფხულები დახატულია გალობით, სინათლით. ბევრის-ბევრ ფერთა ზღვით და ჟრიამულით. პოეტის შინაგანი სამყარო ღამაში და სუფთაა. ტყუილად კი არ ახსენებს ხშირად ღურჯთვალა იას, „ია-იების ბოლს“. აკაკი და გალაკტიონი ვარდს ეტრფოდნენ, ვაჟა-ფშაველა და გიორგი ლეონიძე ღურჯთვალა იას, ტიცციან ტაბიძე სისხლისფერ მიხაკს აცოც-

ხლებდა. ლადო ასათიანი თავს ევლებოდა სისხლის-
ფრად მობრიალე ყაყაჩოებს.

ვაჟა ეგრისელმა ყველაფერს ლურჯთვალა ია
ამჯობინა და არაერთხელ გვაგრძნობინებს თავის
პოეზიაში აპრილის მობრძანებას, ია-იების დიღებით
დამშვენებული მინდორ-ველის სილამაზეს:

*

„სიმწვანით ოდნავ შებუმბლულ კვირტებს —
სითბოს უმატებს —
მოფრენილი ჭიკჭიკი მერცხლის.
ცის შუაკერაზე ანთია ცეცხლი
და ბუჩქებს ასდის იების ბოლი“.

ცის შუაკერაზე ცეცხლი რომ დაინთება და ბუჩ-
ქებიდან ია-იების ბოლი რომ ამოვა, ერთი შეხედვით
კონკრეტული განწყობილებაც კი ეუფლება ლირი-
კულ პერსონაჟს, მაგრამ ამით ახერხებს იგი სამყა-
როს თავისთავში დატევას. ია-იების ბოლმა თითქოს
ქვეყნიერება მოიცვა და ამ ყოფნაში, ყოფნის დამი-
დან სამყაროს გაღვიძების, სიცოცხლის საწყისიც
აღმოაჩინა. ვაჟა ეგრისელის პოეზიაში გაზაფხულის
შემობრძანება სრულყოფილების გამოხატულებაა.
სიყვარული მარადიული ჰარმონიის თანამდევ გრძნო-
ბადაა აღქმული და მისი ამ დონეზე შენარჩუნება
ოდენ ია-იების დიმილითა და თანხმიერებითაა შე-
საძლებელი. საერთოდ, ლექსით შენაგრძნობი სამყა-

რო სიყვარულითაა გასსივოსნებული, ლირიკული პერსონაჟი ძლიერი ოპტიმიზმით სუნთქავს და ღრმად სჯერა:

*

„ნათელი მზის და იმედის
    წყარო არასდროს დაშრება,
    ოცნების ცაზე მთიები —
    სულ მუდამ იკაშკაშებენ...
სიცოცხლის ბაღში სიყვარულს —
    იჭახჭახებენ შაშვები“.

*

„სიღურჯე წვეთავს
    ია-იების
    და გაზაფხული
იღიმება სველ მიმოზიდან.
სოკოები კი მოკლე კაბებს მზეზე იშრობენ.
და... დავიწყების მწუხრმა —
ქარის კალთით მოზიდა:
შენი წყურვილი,
    შენი დარდი,
    შენი სიშორე“.

გაზაფხული პოეტს იზიდავს თავისი მრავალფეროვნებით, სილადით, ბუნების უტყუარი მცნობელობით. პოეტმა უნაზესი ფორმით გადმოსცა ბუნების

უშმვენირესი სილამაზე, სიბრძნე, გმირობა. გაზაფხული ბატონობს პოეტის ღირიკულ ქმნილებებში, მის სულიერებაში, მის მისწრაფებაში, სიხარულსა თუ იმედში. პოეტი აღფრთოვანებულ სტრიქონებს უძღვნის საქართველოს გაზაფხულს:

*

„გაზაფხული კვლავ, ვით წინაპარი,
შავი ზღვის პირას შლის აფრებად
თეთრ აკაციებს.

და ჩვენი მიწის მდომ იმ კაცუნებს,
აწ მიწადქცეულთ,

ტანში აციებთ —

ჩემი კოლხური აფრის ტკაცუნი“.

ამ ლექსში ვაჟკაცური სულის კივილი ხშიანობს და პოეტის მაღალზნეობრივი პრინციპების ისეთ სიმაღლეს სწვდება, სამშობლოს სიყვარულისა და სხივნათელ წინაპართა მოწიწებისა და თაყვანისცემის გრძნობის ნაზავს რომ აბუდებს გულში.

„სახისმეტყველება აბსტრაქტულად წარმოდგენილი რეალობის მხატვრულ-ესთეტიკური წარმოსახვა კონკრეტულ ჩარჩოებში, მისი განსურათება, მისი მხატვრული ხატის მოცემა“.

აი, როგორ არის ხორცშესხმული ვაჟა ეგრისელის წიგნში „ფსალმუნები“ პოეტის ბავშვობა და ყრმობისეული ზმანებანი:

*

„აყვავებული აპრილის სახრით —
ჩემი ბავშვობა ფეხშიშველა
მიუძღვის გუთანს,
სიღრმეს დაეძებს ფოლადის დინგი.
პირაღმა წვება და სიმწრისაგან
ბელტები კუთავს.
მამა ხნავს ეზოს,
იფრქვევა ირგვლივ —
სურნელი ახალ მოხნული მისწის“.

გაზაფხული სიმბოლოა პოეტის ბავშვობისა, მონატრებაა მშობლიური მიწისა და ალბათ ეს გრძნობა მარადიულად თან სდევს პოეტს... და ისევ გაოცება, აღმაფრენა, გაზაფხული, აყვავებული ატმისა და ალუჩის ხეები. შაშვის საგანთიადო ჭახჭახი. თეთრ ბაფთებიანი ნუში და ტყემალი, ცის ცრემლებით დანამული ბალახი. ნაკადულის ლეკვის წკავწკავი და მდინარის ძაღლის ყეფა:

*

„მზიანმა დღემ გაზაფხულის,
რაც სინათლით სხივი დაწვა,
ღამის ფსკერზე დაილექა.
და ცა უსმენს ნაკადულის —
ლეკვის წკავწკავს
და მდინარის ძაღლის ყეფას!“

ან

*

„ცისა და მიწის დასალიერთან,
ელვის ვარდისფერ თოკით
დაბორკილ

საავდრო ღრუბლებს ქარები აშლის.

შიშველი ტალღა —

ნაპირისაკენ ისევ გამორბის,
თითქოსდა დედას გამოექცა პატარა ბავშვი“.

ზემოთ მოყვანილი ლექსები პოეტური მხატვრული მეტყველების თვალსაჩინო გამოხატულებაა. პოეტს იტაცებს აპრილის ქარი — „გაზაფხულის მზეზე მყვირალი“. ეს მართლაც გაუცნაურებული პეიზაჟია, როცა:

*

„დასალიერში ისევ ანთია,

ჩამავალი მზის სუსტი

კოცონი,

აპრილის ქარი,

გაზაფხულის მზეზე მყვირალი.

ზღვას მარილიან ტუჩებს უკოცნის“.

უცებ თვალწინ გაიელვებს სურათი: მზე კოცნის ლოყებდაბერილ კვირტებს და ტოტებიდან სიმწვანე მოწვეთავს... პოეტის ეს პეიზაჟი ნახატივით მკაფიოა და ამავე დროს აქაა მძაფრი ხილვა ერთი შეხედვით

ბუნების სრულყოფილი ფორმებისაკენ ლტოლვის იდეას რომ ემსახურება:

*

„მზე კოცნის ლოყებდაბერილ კვირტებს
და ტოტებიდან
სიმწვანეს წვევთავს —
მარგალიტების ფერად მძივებად.
ელის თბილისი
და ელის მცხეთაც,
მტკვრის და არაგვის დაფეხმძიმებას“.

ვაჟა ეგრისელის პოეტური ხილვები, საქართველოს ტყის და მთების, ველებისა და მდინარეების თავისუფალ ასოციაციებს აღძრავს, იმ რაღაც უცნაურ სითბოსა თუ ნოსტალგიის მსგავს მსუბუქ ქროლას, მხოლოდ ჭეშმარიტი ხელოვნება რომ აღძრავს ხოლმე ადამიანში.

პოეტი ეტრფის მთებსა და ნაკადულებს, დილის სუფთა, წმინდა გამჭვირვალე ჰაერს. ელტვის ამადლებულ ბუნებას, ეს მეტნაკლებად ყველა ლექსში იგრძნობა. აი, თუნდაც:

„თეთრ ბაბთებიანი აპრილი,
როცა მზის სარკეში იჭვრიტება,
როცა ხის ტოტებზე მოვლემარე,

მწვანე წამწამებიანი კვირტები —
ფოთლებად თვალებს ახელენ,
მათ გაზაფხული ჰქვიათ სახელად“.

ძნელია გაზაფხულზე უფრო გამორჩეული სიტყვა თქვა, გაზაფხულის სილამაზე მართლაც რომ მოხდენილადაა დახატული პოეტის ლირიკულ ქმნილებებში, როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, შთამბეჭდავად წარმოჩნდა გაზაფხულის სურათები, ვითარც სიმბოლიკა. გაზაფხული პოეტის სიხარულია. აღმადრენაა, სიცოცხლის საწყისი და ბუნების ზემია. პოეტი გაზაფხულის მობრძანებას, გაზაფხულის ყვავილებს სხვადასხვა ასპექტით მრავალფეროვან ნიუანსებში ასახავს და აღიქვამს.

გაზაფხულის რკალის ლექსებიდან უთუოდ ერთ-ერთი გამორჩეულია:

*

„გაზაფხულის მზე სიცილით
აღვიძებს ქართლს —
თვალმითვლემულს.

დღე არ მახსოვს ამისთანა.
აღბათ თავის დავითს ელის —
ქსნის წყალი და
ლამისყანა“.

ღიას, გაზაფხულის მზის სიცილით გამოღვიძებული ქართლი თავის ღირსეულ შვილს ელოდება. აქ, ამ ლექსის ყოველ სტრიქონში სულმნათი დავით გურამიშვილის სხივნათელი სახე ილანდება. მიგნებულია პოეტური ფორმა, თემის ორიგინალურ გადაწყვეტაში გამოხატულია მწერლის ფილოსოფია, მისი სიბრძნე. არც ერთი სტრიქონი არაა ყალბი. ყველაფერი განათებულია სიმართლის ნიჭის შუქით. სამყაროს უშუალოდ განცდითა და აღქმით. მზის სიცილიდან სამშობლოს ერთგული შვილის ძიება — ასეთია პოეტის მიერ რეალურობიდან შეწოვილ შთაბეჭდილებათა დიაპაზონი.

„სად არის პოეზია?“ კითხულობს ვაჟა-ფშაველა. პოეზია იქაა, სადაც ინტუიცია, შემოქმედებითი აღლო გაუცნობიერებელსა და ხელით მოუხელოებელ სამყაროს ადგამს თვალს“...

„რა არის პოეზია? — ამ კითხვას სამყაროსთან ერთად დაბადებულს სულ სხვაგვარი მშვენიერებით ეხმიანება საიათნოვას ერთ-ერთი ლექსის სტრიქონი: „ისე იტყვის იგრძნოს და ვერ გაიგოს“...

„იგრძნოს და ვერ გაიგოს“ — ეს არის პოეზია.

მაგრამ არც ესაა ზუსტი და ნანატრი პასუხი.

მარადიული სიცოცხლით დაჯილდოებული კითხვის — „რა არის პოეზია?“ — „ზუსტი და ნანატრი პასუხი თვითონ პოეზიაა ანუ ესა თუ ის პოეტური ქმნილება“.

ვკითხულობთ ვაჟა ეგრისელის ლექსებს და ვგრძნობთ, რომ იგი რომანტიკული განწყობილების პოეტია. თითქოს უშუალოდ მოწმე ვხვდებით ცაში აჭრილ ფრინველთა უცნაური რომანტიკული სიყვარულისა. სუბიექტური ხედვა და მართალი ტალანტი გაიძულეებს გიყვარდეს ვაჟა ეგრისელის ტიტლიკანა ვარსკვლავები, მეტეორების თვითმკვლელობა, მთვარის საათი — (უღმობელი დრო), იგივე ბუნება, რაც უკიდვებანოა და უნაპირო და მაინც, შეუდარებელია ზღვის ოქრონარევ ქვიშაზე აელვარებული მზის მარმაშები:

*

„შავი ზღვის ოქრონარევ ქვიშაზე,
ბრწყინავს და ელავს
მზის მარმაშები.
ცაში დრუბლების ორმოები ჩანს ამოთხრილი.
პოსეიდონს კი ქარის ეტლზე ზვირთთა რაშები
შეუბამს...
და დაჰყავს ზღვაზე
დაოთხილი“.

თუ გონების თვალს მოვაველებთ ვაჟა ეგრისელის პოეტურ ხატებას, ვიპოვით იმ ერთიან, ზოგად შეგრძნებას, თავიდან ბოლომდე რეფრენივით რომ გასდევს ამ მრავალწახნაგოვან სამყაროს და ყველაფერი, რასაც იგი აკეთებს, ნაღლია, გულწრფელია

და ქართულ დედაძარღვზეა დაფუძნებული. ყველაფერს ატყვია ნიჭიერი შემოქმედის ხელი. კოლხეთის კოლორიტი გაცოცხლდა წინაპართა სხივნათელ სახეთა გაღერებაში. პოეტის სულს არ სტანჯავს სკეპტიციზმი და ანგარება. ყველაფერი ღირებულია, რაც ჩვენს ირგვლივ ცოცხლობს და იქმნება. სიცოცხლესაც მეტი ფასი აქვს და სიკვდილსაც...

*

„ნიავის ხმაზე,

ადრიანი გაზაფხულისას,

სასაფლაოზე ამოსული ბალახის ღერით

და მისი ფესვით,

მიცვალებულნი გვიხმობენ ჩვენი.

მაგრამ რად გინდათ,

მათი ჩურჩული,

ჩვენ აღარ გვესმის“.

გაზაფხულის მობრძანება მრავალგვარ მხატვრულ ასპექტში ისახება ვაჟა ეგრისელის პოეზიაში. მისი ლექსების წაკითხვისას სიფაქიზისა და სიწმინდის შეგრძნება გვეუფლება. ეს ჭეშმარიტი სიწმინდისა და სილამაზის საგალობელია და პოეტი იმდენადაა დატვირთული ცხოვრების მრავალფეროვნებითა და სახეების სიჭარბით, მზადაა ერთი ამოსუნთქვით გათავისუფლდეს მოზღვავებული დამბანგავი ტვირთისაგან:

*

„მოხავერდებულ ფრთებით პეპლების,
როდესაც მოვა
ყვავილთა თოვა,
როცა ბაღს დაჰკრავს ფერი ზაფრანის.
მივალ სოფელში —
ბილიკით
ხსოვნის,
რომ მივეფერო ძვირფას საფლავებს“.

ეს ლექსი საყურადღებოა იმით, რომ მღვლვარე ფიქრებს იწვევს და გვაგაღებულებს პატივი ვცემთ წინაპართა ხსოვნას. პოეტი სულ იმის ცდაშია, უკვდავოს ის მხარე და ის ადამიანები, ვინც იგი წარმოშვა, ვინც მეობა მისცა და თავანკარა სიწმინდე, ბაჯადლო პატიოსნება და ხასიათის მგზნებარება დაანათლა, პოეზიის ღმერთთან წილნაყარი გახადა.

რამდენი სილამაზე, აღფრთოვანება და სიწმინდე იგრძნობა ლექსში „ეს მთები“.

*

„პატარა კახივით,
ყინვის ჯაჭვის პერანგს,
გაზაფხულს გაჰკრავენ
როცა ბრაზდებიან.
ეს მთები კი არა,
ჩემი წინაპარი,

დევებთან მებრძოლი —
ბუმბერაზებია“.

გაზაფხულის სურათები პოეტს სჭირდება ფონად, რომელზედაც აღბეჭდილია ადამიანთა ხასიათები, წინაპართა სახეები. გაზაფხულის ლექსებით პოეტი მიგვანიშნებს, რომ მისთვის ძვირფასი და კოსმოსის ღვთაებრივი საიდუმლო — შორდება ობიექტურ სამყაროს და ახალი პოეტური ხილვებით დატვირთული ხმამაღლა ამბობს:

*

„დგას გაზაფხული და აპრილის ტოტებზე —
კვირტებს აფეთქებს
ნაღმივით.
და კვამლში ბოლავს ცის ერთი მეცხრედი.
ღამე კი დილაღდე —
მზის ბუხარს აღვივებს —
ვარსკვლავთა ნაკვერჩხლებით“.

პოეტის მხატვრული სახეების ეს ცხოველმყოფლობა იქმნება ცოცხალი თუ უსულო საგნების, იდეების, ასოციაციების, მისწრაფებების ლოგიკური კავშირით. პოეტის გაბედული და ამავე დროს სასწაულებრივი წარმოსახვა უტყუარი სახეებით გვაგრძნობინებს სამყაროს ფიზიკურ და სულიერ ურთიერთ-

ბას. მშვენიერების გაუკვდავებით მზისა და მთოვარის ლამაზი ქვეყნისაკენ სწრაფვის ძღვევამოსილებას:

*

„სიკვდილი?

იქ სიკვდილს რა უნდა?

დრო მიდის სულ თამაშ-თამაშით.

ყველა და ყოველი მყუდროობს —

მზისა და მთოვარის ქვეყანაში —

სადაც ვარსკვლავები ბუდობენ“.

„პოეზია მხოლოდ მაშინ აღწევს პიკს, როდესაც ახალი, მხოლოდ შესაძლებელი სიტუაციების, ანუ მეტაფიზიკური სინამდვილის გამოგონებასა და ასახვას კი არ ღამობს, არამედ მაშინ, როდესაც წარმოსახვაში აღორძინებს და ცოცხალ რეალურ სახეს სძენს სინამდვილეს, მართლაც რომ გონით მიუღწეველთა და ცხოვრებისეულ კავშირს... ამ ღვთაებრივი კავშირის აღმოჩენის ხელოვნებაა პოეზიის უნიკალური სიდიადის ნიშანი“.

ვაჟა ეგრისელის, როგორც პოეტის ბედნიერება ისაა, რომ იგი სრულიად თავისუფლად უმუღავენებს მკითხველს ფიქრებსა და ზრახვებს, გულისნადებს, საცნაურყოფს სულში დანთებულ ვნებიან ქარცეცხლს და მთელი არსებით წარმოაჩენს თავის და-

მოკიდებულებას ყოველივესა და ყველაფრისადმი და მკითხველიც ადვილად რწმუნდება პოეტის სულის სიმტკიცესა და შეუდრეკელობაში.

ციალა მუსხია

ფილოლოგიის მეცნიერებათა დოქტორი,
პროფესორი, აფხაზეთის მეცნიერებათა
აკადემიის აკადემიკოსი.

*ნაწყვეტი წიგნიდან – სასწაული და ფანტაზია
(ფიქრები ვაჟა ეგრისელის პოეზიაზე)*

გაგრძელება შემდეგ ტომში

თბილისი

პიტალო მთების ყდაში ჩასმული
თბილისი,

ქართველის დიდი წიგნია,

სადაც ამბავი წერია შიგ გაუგონარი
და მტკვარიც იქ დევს,

როგორც ზონარი.

1960

ლტოლვა

ჩამოიცრიცა სიმყუდროვე

მაღალი ზეცის

და ეპარება...

ეპარება მაღალ სამყაროს

ჩვენი სიცოცხლის შორი ციმციმი,

მაგრამ უამს უნდა

დაბლა დახაროს –

ყოველდღიური ფიქრთა სიმძიმით.

1968

მაშინ თბილისში...

მინდა ვიხილო შემოდგომა –

ჩემი სიცოცხლის, –

ჩამოსუნძლული

იმედების მწიფე ნაყოფით.

და თუ... შუა გზაზე დამეწია

დამე ტიალი,

მაშინ თბილისში,

ჩემ მაგივრად,

ჩემი არყოფნა

და ჩემი ლანდი იხეტიალებს.

1968

ზაფხულის ბაღში

ზაფხულის ბაღში,
კოლხურ საღამოს
იგალობებენ როცა შაშვები,
როცა ოღებში
იმედივით შუქი იალებს,
მაშინ ვარსკვლავებს უნდათ აშვეება
და ისმის ციდან
უმძიმესი ჯაჭვის ზრიალი.

1961

***

შენი სიშორით დაჭრილი ხოლმე,
ვით მონადირე,
ვეპარები ზღვის სიახლოვეს.
ზღვა არწივივით აფრენას ღამობს –
ღამის კიდეზე
დამფრთხალი ხომლის
მოახლოებულ
სიშორის გამო.

1963

ნაკადულები

ნაკადულები ტყეში ისევ
დათარეშობენ
და მიიქნევენ
ხვლიკისფერ კუდებს.
მე კი ვზივარ და...
კვლავაც ვდარდობ იმ ხეს,
რომელშიც
ჩემი ღამაში სიკვდილი ბუდობს.

1965

ადამი და ევა

ბებერი უამი აქანავებს
სიშორის ტოტებს,
ცვივა და ცვივა
ლოცვა და შიში...
ბლავის ზვარაკი...
წუხს ღამეთა უშქარი თევა.
უფრო შორს,
სადღაც,
ბიბლიური ლექვების ჩრდილში,
დედიშობილა ზის მოხუცი ადამ და ევა.

1964

წარმართი კოლხთა ღმერთა კალენდარი

მზე და მზის სიყვარული,
ცას მწვერვალებად ესხა,
ისმონდა კოლხთა ლოცვა:
თუთა,¹ თახა,² ჯუმა,³ ცაშხა,⁴
ობი,⁵ საბა,⁶ უეშხა.⁷

1957

1,2,3,4,5,6,7 – კოლხური პანთეონის
წარმართი ღმერთების დასახელება

ია

ღურჯად გახელილი თვალით,
ეთამაშებოდა ნიავს,
სანამ ქარი მოხუც ხეებს
ფესვიანად ამოთხრიდა,
მანამ ბუჩქის ძირას ია,
                  მოსულს ჰგავდა –
სამოთხიდან.

1953

სამი რაინდი

სამმა დიდმა რაინდმა –
უშბამ,

შხარამ,

თეთნულდმა,

სიხარული მაჩუქეს! –

როცა,

ვით სამლოცველოს,

შემახედეს მზით სავსე –

მურყვანებს და მაჩუბებს.

1958

რუსთაველს და პინდარეს

აირია ქვეყანა!!!

აწი,

კაცმა არ იცის,

როდის გამოიდარებს!

და მე ვუხმობ საშველად

რუსთაველს და

პინდარეს!

1992

სიცოცხლე, სიკვდილი

სიცოცხლე –
უცოდველი ბატკანია,
სიკვდილი –
მხეცი და ნადირია! –
მიჰყვება დამეუღ
გზა-შარას...
შვილმკვდარი დედები –
უცრემლოდ ტირიან,
რადგანაც,
მათი ცრემლების ზღვა დამშრალა!!!

2017

ნეპტუნი და ურანი

შენ კი არა,
პოეტო,
მზე რომ მზეა,
თვით მზესაც,
ბევრი ჰყავს მომდურავი:
მარსი, იუპიტერი,
მერკური და ვენერა,
ნეპტუნი და
ურანი.

1969

ცას მიაღვი რწმენის კიბე

უნაყოფო ცხოვრების ხე,
ქცეულიყავ რომ ვენახად,
გზა განლიე დიდზე დიდი...
და უფალი რომ ვენახა,
ცას მიაღვი რწმენის კიბე,
ზღვაზე –
ლოცვის გასდე ხიდი.

2018

ხილვა: სპარსთა ლაშქრობა

“გიაურთა”,
ქართლ-კახეთის მოსრავი,
მოდის ურდო ურიცხვი...
მაგრამ არ ჩანს ჰაფეზი.¹
აღარც ნიზამ განჯელი,²
სანაი,³
ანვარ,⁴
ათარი⁵
და არც ნასერ ხოსრავი.⁶

1991

1,2,3,4,5,6 – სპარსი პოეტები

ჩემო ქართულო

მომიასკლოვდი, ჩემო ქართულო,

მე შენი ვალი –

მსრებზე მაწევს

განაჩენივით,

შენ მომიტეხე უკვდავების

ძირ-მწარე ყუა.

და ვხედავ,

ახლა,

მნათობივით

ვარ გარჩენილი,

მქროლავი ჟამის და სივრცის შუა.

1973

სამოთხე

მზედ რომ ავვარდე მამადავითზე –
მომივლის ჟინი,

ვითარც იაშვილს;

რადგან დღე და ღამ –

იდუმალი

სმათა ფარჩებით,

ვიღაც მეძახის გეჰენიაში...

მე კი აქ მინდა...

და აქ დავრჩები.

1980

უდაბნოები

აქ იხოქებდა ოაზისებთან –

შორს მიმავალი ქარავანი

საუკუნეთა

და ხახამშრალი თრთოდა წყურვილი –

გავარვარებულ ხმაში მონების.

ხელაპყრობილი იდგა ღოცვა

ყელამდე შიშში,

რადგანაც უტყვი უდაბნოები –

მოქსოვილია ქართთ და

ქვიშით.

1971

ილორი

მწუხრში ზრიალით განიხვნება
ცათა კარები,
ლოცვების ბურუსს
მიმოფანტავს
ზესთა კრებული.
დარეკავს წამი –
უხილავის მოსახილველი,
განმიცხადდება მგოსანს არსი
ზეარსებულის
და ფრთე ნათლისა გადამივლის
სახით –
ფრინველის.

1967

უკვდავსაყოფად

უტყვი მოწმენი გმირთა დიდების –
დგანან მუხები,

დგანან შინდები.

მარტო დიდგორი...

მარტო მარტყოფი

და სიმამაცე იმუამინდელი –

ეყოფა ქართველს

უკვდავსაყოფად.

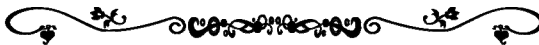
1975

***

ისევ შენა ხარ ჩემი მსაჯული,
რადგანაც შენი
სიყვარულის
ოქროს პალოზე –
ვარ მიჯაჭვული.
და იობივით კიდევ დიდხანს
ავიტან ტანჯვას,
ო, არა უშავს,
თუმცა?..
მოთმინების ჯაჭვს ლოკავს
უამი,
ვითარცა ყურშა.

1981

მონადირე

დაუმიზნა როცა თოფი ნადირს,

ტყე გარინდდა,

უსწრაფესად ქორის,

ცას ახედა მძინარს,

სისხამ დილით

დააბრმავა შუქმა:

ნახა მნათთა შორის –

როგორ გაჰყვა ქრისტე ელვის

ბილიკს.

1968

სიყვარულის კვირიონებს

წყვდიადიდან ამოსული –
მზე კოლხური
და ქართული,
გზას შორეულს გიიოლებს,
ცად აყავხარ ფრთის
ფათქუნით,
სიყვარულის კვირიონებს.

1970

***

მთებია მიწის ბოღმა და დარდი,
ცა –
ზღვა არის და
იქ ვარსკვლავები –
მიმოყრილია ოქროს ქვიშად და
მოდუსკებად,
მთვარე ამიტომ შუბლს იკრავს და
არის ნაწყენი,
გულკანი არა! –
ეს, მთებს შიშით გული უსკდებათ,
მიწის პირიდან –
სისხლის ლავას როცა არწყევენ.

1959

პირველი სიყვარული

“მე, ერთს გჭერებ ორსაგ სოფელში”.
ჯალალ-ედ-დინ რუმი

ცხადია თუ ფარული –
ჩემთვის ორივე ერთია.
შუაზე არ იყოფა,
პირველი სიყვარული,
ამ სოფლად და იმ სოფლად.

1961

გათენება

არა ჩანს,

მაგრამ ღრუბლებში

კრთის ნათლის ჩრდილი ცახცახა,

ზღვას ქარი აღარ მოურჩა,

მთაზე ნისლი არ იღევა...

დაუბჩენია ცას ხახა,

და მკედარს აქა-იქ მოუჩანს –

ვარსკვლავთა ოქროს კბილები.

1964

განათლა ბნელი

დიდი ხნის მერე,

“იქმნა ნათელი!”

განათლა ბნელი

და სიხარულის –

ცრემლი სდის თვალებს და მომქუხარებს,

და სიკვდილივით მუდამ ფარული,

ბედნიერებით – შენ ხარ

მწუხარე.

2001

სხვა არაფერი

ზღვაა –

ეს ცხოვრება

და ჩვენი დღეები –

დელვაში გადიან –

გაშლილი აფრებით,

სიცოცხლე –

სიკვდილის თანმდევი ლანდია,

სხვა არაფერი.

1986

მისმე და...

მიყვარხარ!

და როცა წასვლას დააპირებ,

გაიფურჩქნებიან –

არყოფნის იარები,

ცრემლებს ჩამოყრიან ფოთლებად

შინდები,

როგორც სიცოცხლეში,

ნულარ შეშინდები,

მისმე და...

სიკვდილშიც შეგეზიარები.

2000

სარკოფაგები

მიწა დევია –

ჰაუ, რამდენი

ჩაუყლაპავს ჩვენი თვისტომი;

ჩვენ მუცელს ვუჭრით და ამოგვყავს

სიმღერა გედის,

რომელიც მღვრიე წარსულიდან

მარადუამს გვესმის.

და... ჩონჩხადქცეულ სიცოცხლის

გვერდით,

ოქრო და ვერცხლი...

შური...

მტრობა...

ღალატი...

გესლი –

ასვენია სარკოფაგებში.

1969

ბუხარი

სივრცეებს თოვლის სევედა ანათებს,
მიწის გადაღმა –

ჰელიოსის სული ინთება
ჩამქრალ მნათობთა მტვრით და
ბულულით.

ბუხარი დგას და ცეცხლის –

თითებით

ივარცხნის კვამლის ღამაზე კულულებს.

1979

***

ტოტებზე ისხდნენ
მოწყენილი
მზე და ჩიტები
და ოქროსფერი თვლემა ეკვროდა
ოქროში მცურავ –
ლამაზ არეებს.
და შემოდგომა,
გუმბათოვან ტყის
სამრეკლოდან
რეკდა სიყვითლით დაავადებულ
ფოთლების ზარებს.

2005

პატარა ბავშვი

ზღვას გასცქეროდა პატარა ბავშვი
და თოლიებთან დაფრინავდა –
უმანკო სული.

ხოლო შორს,

სადღაც,

მთათა მიღმა მდგარი ღრუბლები,
ეჩვენებოდა ხან დევებად,

და ხან ვერძებად,

ან ფაფარაშლილ, ყალყზე შემდგარ
ურა ცხენებად.

და ვერ ამჩნევდა,

ქარის ტოტზე შემსხდარი ტალღა,

რომ მოდიოდა –

მისი სულის მოსასვენებლად.

1968

***

ჩორთით,

ოთხით,

თოხარიკით,

ზღვას,

სანაპიროს ცხელ ქვიშაზე

დააჭენებენ.

მაგრამ ვერაფრით, მაგრამ ვერაგზით,

ვერ ათვინიერებენ გრიგალები.

1989

რწმენა

ვით უბადრუკი ჟამთა დინება,
წარმავალია

ქვეყნად ყოველი
და დრო არ გვრჩება
საკუთარი ბედის გლოვისთვის,
მაგრამ...

მე მტკვრისპირ ვიდგები,
ვით სვეტიცხოველი,
ქართულ მიწიდან ფეხს არ მოვიცვლი.

1966

***

სიმყუდროვიდან გრიგალი
როს აღმოცენდება,
მაშინ ზღვისკარად
მივდივარ გესა,
და შორეული –
ზღვაოსნის მოდგმა,
ყურს ვუგდებ მიწის
მკვდრით სავსე
კენესას
და შავით მოსილ ზღვის
ფარულ მოთქმას...

1965

მზის დასასრული

ცის ლურჯ ბადეში ჟივჯივებენ
ჩვენი დღეები,
მზიან იმედებს
და ვარსკვლავებს
ისევ კენკავენ,
ზღვა და სიცოცხლე, ვით აროდეს,
ისე მოშივდათ,
რადგან ერქმევათ მალე –
“წარსული”,
რადგან ჩამავალ მზის –
თეთრ კოშკიდან,
ვითარცა ღამე, მოსჩანს ჩვენი გზის
დასასრული.

1968

***

ჩემთვის ქვეყანა ჩამოლუსკუმა,
დედის თბილ ხსოვნას ცრემლებს
ვერ ვაღვრი,
მწუხარებისგან ცრემლდაშრეტილი
და პატრონმკედარი.
მე ვარ ის ძაღლი,
მეგრული სახლის ლაფაროსთან
ცას რომ შესტირის.

1983

ზღვის ყურე

ზღვის უზარმაზარ სასაკლაოდან
უამი-უამ იმის

ზვირთთა ბლავილი.

და აი, ახლა,

ღამემ მასტუმრა ზღვას და...

შორიდან მომავალი ღელვა მიყურებს.

ცივი ქარიშხლის

სველი ტოტი უდევს სასთუმლად

და წელში მოხრილ

მთვარის ჩრდილქვეშ

სძინავს ზღვის ყურეს.

1965

ერთი ნაბიჯი

ყოფნა,

არყოფნა –

ერთი ნაბიჯი

და იმ ერთ ნაბიჯს სულს ვწირავთ და

ვევდრებთ უხილავს,

ვით წმინდანები მამა მარკოზ

და თეოფილი.

და ნაბიჯს აქეთ, ცას, –

სიცოცხლის წვდება

ქუხილი;

და ნაბიჯს იქით –

სიწყნარეა პირველყოფილი.

1967

***

ზაფხულ და ზამთარ აქ ყვავილობს
დრო –

გარდასული,
ქეგლებს და ბორცვებს –
თაეზე ადგათ

სსოფნის ნათელი,
თუმც არასოდეს იცილებენ
დარდის საფარველს
და როს ჩავივლი,
არა მსურს, მაგრამ
სხვა ჟრუნტელით,
სასაფლაოსკენ თვალს გავაპარებ.

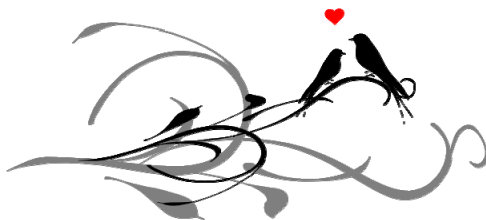
1966

***

ქარის აკვანში ზღვა ისევ წევს
დედიშობილა,
და აი, ახლა, დილაადრიან –
ღამენათევი ცისფერ ჩაღანით, –
მარტოდ რომ მიდის, – ზღვის ბილიკზე,
ჩემი ღანდია,
ზღვისებრ დიდგულა
და ქედმაღალი.

1964

ზოგ-ზოგებს

რუსთაველის საქართველო,

რომ იწვის და

რომ იქცევა!!!

არ ადარდებს ეს პოეტებს!

მათ იციან,

რომ ამისთვის

არვინ აყრით ეპოლეტებს.

1993

იმედი

ვითარც ისნის ვარსკვლავი,
ჩაუქრობლად ენთები...
და სივრცეებში ხეტიალს
იწყებ და...
განა ამთავრებ!
შერჩები, როგორც ცას მთვარე
და დედამიწას ეს მთები.

2015

სასაფლაო

ახლო არა,

შორი გზიდან,

სასაფლაო ჩანს მდიდრული.

და საფლავეზე მდგარი ჯვრიდან,

ისე, როგორც გოლგოთიდან

გვჭკვრეტს ქრისტე –

თავჩაქინდრული.

1963

კვამლი

უფლის გარდა არვინ უწყის,
ადამის ძის ხვაშიადი, –
მიწაზე რომ არ სურს

მოცდა!!!

კვამლიც წყევლად ცაში ადის,
რომ ამაღლდეს!

და მერე კი,
დაუბრუნდეს მიწას ღოცვად.

1968

ხილვა: ხაიაში და ჰაფეზი

ღვინის აზარფეშებით –
ალაჰისკენ იჩქარის
და მრევლს მისკენ
  აქეზებს –
ომარ ხაიაში და...
დრტვინვა ესმის
  ჰაფეზის.

1967

N-ს

მწამს,
მოგწყინდა ჯოჯოხეთში,
უსაქმოდ და უქმად
ყოფნა!
და დროც მიტომ გეღავა!
შენც მიღიხარ –
იმ დიდ სოფლად,
უკან მოუხეღავად!

2018

მთვარის აქანდაზი

გრიგალი რომ გამოჩეკოს,
დედამიწის ოგვაჯეს* კი,
ზღვა კრუხივით აქაც აზის...
ცას უჭირავს ვარსკეღავებით
სავსე –
მთვარის აქანდაზი.

1963

---

* ოგვაჯე (მეგრ) – საბუდარი

მოენოსი და ხობოსი

აიეტის კოლხეთის
ხმა,
ვით ძველი სამშობლოს
ნახვა, ისევ სწყურია:
მოენოსა¹ და ხობოსს²,
ფაზისს³,
დიოსკურიას⁴.

1980

-
1. მოენოსი – ოჩამჩირე
  2. ხობოსი – ხობი
  3. ფაზისი – ფოთი
  4. დიოსკურია – სოხუმი

ზაცხა მებრული

თვალს აბრიალებს,
ფერფლად ქცევას
წუხს ნაკვერჩხალი,
გარეთ ცა ტირის და წყვლიადია
შიშს უყეფენ და
ნაგაზები სოფელს იკლებენ.
ნაცრით დგებიან და ცეკვავენ
აღზე ჭინკები,
კვამლის თოკებით მერე სიყრმის
სხვენზე ადიან.

1959

იობი

მაღალ ღმერთებთან საუბრისთვის
დასაჯა ზენამ,
ფუთფუთა მატლი,
ფიქრთა მატლი, ეხვევა ღრუბლად,
თუკი დავარდა,
აიყვანს და დაისვამს წყელულზე.
ზის მოთმინების სამფეხა სკამზე
და მოწიწებით პოეტი – იობი,
მადლობას სწირავს ტანჯვისთვის უფალს.

1970

***

ოკეანისკენ მიიქცევა გზა –
შენეული,
შვილი ვარ შენი...
და ვალი რომ გადამეხადა
მრავალი დილა გავისისხამე, –
შენ გიგალობდი...
მოწმე ალბათ ცაში
ღმერთია,
მაინც ვალში ვარ...
ფიქრში კვდება მაისის ღამე,
რაც გაგალობე, ზღვაო,
ალბათ,
ზღვაში წვეთია.

1967

***

დედამიწაზე დაუტევარი პოეტის სული
მკვდარი

ნახევრად,

აი, ახლა

უხმოდ გდია ძილის

მინდორზე,

დაჩხავის ღამე...

და ფრთაშავი

სიზმრები ძიძუნის.

1970

***

რბევად მოვარდა გულობორგნეული,
მისაგებელი –
ცას და მიწას ისევ მიაგო.

აღარ დაწყნარდა,
არ მიღულა თვალი
წამითაც, არ მოასვენა მუხლი –
დაღლილი
და... ქარიშხალი როცა წავიდა,
ზღვა გაეტირა უკან
ბაღლივით.

1966

***

მტკვრის ღამაზ სარკეს ჩასცქერს
თბილისი
და ხედავს წარსულს...
თვალებს ახელს მტრობა ფარული,
რომელიც მთებმა დიდხანს იჯავრეს:
ცეცხლი...

ყიჟინა...

ხმლის კაშკაში...

ცხენთა თქარუნი...

ქართლის დედების მოთქმა...

წყევლა...

ლოცვა...

პირჯვარი...

1968

თუ არა იგი

თუ არა იგი,
ამ მაღალ ხეებს,
ჩვენ რომ ვზრდიდით და ჩვენ
რომ გვიყვარდა,
კუბოს საფიცრედ ვინდა გათლიდა?
თუ არა იგი,
მხოლოდ ერთხელ
ვინ წაგვიყვანდა –
იმ სიბნელეში...
ამ სინათლიდან.

1970

მიწის ტკივილი

სასაფლარო მიწის ტკივილი,
ია-იების თვალები რომ
  მზემ აუხილა –
მამის საფლავზე უკვე მეშვიდედ.
სასაფლარზე –
  ფეხაკრეფით
დადის წუხილი,
სასაფლარზე –
  ჰყვავის სიმშვიდე.

1985

***

ციდან მოფრენილ ღამაზ ფიქრივით
მოულოდნელად,
სწრაფად და უცებ
,სანაპიროზე, როგორც პერგამენტს,
ზღვა – გაშლის ზვირთთა
მძიმე
გრაგნილებს,
ქარი
გაფანტავს თოლიების –
ქათქათა ფურცლებს.

1964

***

მზე მიიდრიკა,
და მიწენარდა –
სხივთა ნადური,
ცვარის ძახილზე გაიღვიძა
ყვავილმა კუსმის.
ღელვის ნაპირზე –
მოწყენილი ზის
მეზადური
და ზღვის მოქცევის გალობას უსმენს.

1963

***

გამოვეთხოვე ღამის წამებას
და შენსკენ მქროლავ,
აღვირახსნილ დღეებს
მივსდიე...

გავადე გული,
როცა ცისკრის
მესმა კაკუნი.

და, აი, ახლა,
სამიზნედ, ვით
ველურ ინდიელს,
მე,
შენს სიყვარულს,
ტანჯვის ბოძზე ვყავარ გაკრული.

1967

***

აჰა, აპრილი,
ვისაც უკმევდი,
დედაო-მიწაე! –
თეთრ აკაციას,
ღირიუორივით მოქათქათე უჩანს
გულ-მკერდი,
გარეთ კი მწვანე ფრაკი აცვია.

1959

თბილისი-ფოთი

“თბილისი-ფოთი” მანძილსა და
დამეს იცოხნის,
ლიანდაგივით ხელები მეც წინ მაქვს
გაწვდილი,
რადგან მშობლიურ
სამეგრელოში
თვალცრემლიანი ისევ მეგულის –
ჩემი ბავშვობა
და სიყმაწვილე
და ძიღგამტყდარი “ნანა” მეგრული.

1988

***

მღელვარ ზღვასთან მდგარ ჩემი
მამულის
ციდან ჩანჩქერი მოქუხს
ფერების,
და ყველასგან დაუფარავად –
ჩემი სიცოცხლე
კვლავ ეფერება
ქართლის ველებზე წამოწოლილ
მთათა ქარავანს.

1977

***

როცა კანდამსკლარ ბროწეულივით
მზე –

დასალიერს მიეწურება
და როცა მთვარეს გაიღიმებს
ზეცა –

ქართული.

მაშინ ათასფრად ოქრონაფენი –
მოისმის ლურჯი

ფრთების ფათქუნი:

ზღვა მხრებს ისწორებს
და ბუდიდან ლამობს აფრენას.

1966

ჭრიჭინები

როცა ხელთ აქვთ მიღებული
მთვარის ჩანგი,
და ვარსკვლავთა
ჭუნირი და ჭიანური,
როცა ზეცა,
თოლიებით დათოვლილი
ზღვის ფერია,
ჭრიჭინობლებს მაშინ ერთი,
მოსდით აზრი ჭკვიანური:
მიდიან და შენ სარკმელთან –
ჩემს მაგივრად
სერენადას გიმღერიან.

1969

***

შეჰკედლებია ზეთისხილის ჭაღას
ფრთოსნები,
ცა უცებ ხურავს –
შელამების ფერად
მარაოს
და დღეს ნათელი შუბლზე აშრება.
მოუმწვედევია
პაწაწინა –
ტაღლა ნაპირთან
სიოს და ჩუმად ეთამაშება...

1970

არაზონ, არსად

ლოდიდან ლოდზე,
დღისით და ღამით –
გადავიწყება დაცოცავს ხავსად...
ღამის ჭიშკართან წარსულ დღეთა
მიმწყდარა ჩქამი...
არავინ,
                  არსად...

1965

***

ცეცხლისთვალეა მზე,
მშობელი მამაა ჩემი,
მთელი დღე შრომობს –
სხივთა მარცვალს თესავს და თესავს,
ადარ ისვენებს არცერთი წამით,
როდესაც ჩავა,
დაქანცული წევს სიხუმეში,
და... რიურაჟამდე აბოლებს ღამეს.

1965

***

ზღვა, ვითარც ფარა, დასამწყემსავი
ადგა,

აბღაგლდა

და შორიდან მომესალბუნა.

წამსვე გრიგალი ამოვარდა და

გახელვებით

ექგერა ზღვას და...

გადაუგრიხა

ჩემსკენ გაწვდილი

ზვირთთა ხელები.

1967

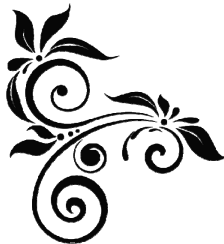

გზაჯვარედინი

ყოფნა-არყოფნის გზა –
ჯვარედინი,
გაჩენის დღიდან გვიტვალთვალებს ისე
მრისხანედ,
ვით საქართველოს – ჯალალედინი.

1959

მომენატრება

ჩემი ბავშვობა

ჩამოტეხავს ჭონტოს

ჩიტლელვას,

აივსებს უბეს პარას თხილით,

ომას ატმებით

და... წაიქცევა...

ბავშვის ტირილს როცა გავიგებ,

ჩემი ბავშვობა,

ჰოი!

როგორ მომენატრება.

1967

***

სიმყუდროვეში,
სადაც ღვანან მთები დიდრონი,
ვიდექ, ვითარცა პოსეიდონი,
და ჩემს მშობლიურ ცას გავყურებდი:
ნაფეხურები
გაზაფხულის
ჩანდა ყურესთან
და გაფოთლილი ზღვა
თოლიებით.

1964

***

ღამის გუმბათზე –
მნათობების უცხო ფარფატი,
მთვარის სვეტები...
მოვარდისფრო ღრუბლების თაღი.
აღმოსავლეთის ცის კედელთან მზე,
როგორც ნაღმი,
დალახვროს ღმერთმა...
ქალებზე ფიქრი,
პოეტს კი არა,
ეშმაკსაც დაღლის.

1978

***

გვიან...

როდესაც

დავიწყების ვიწრო ბილიკით

ჩამოივლის და ხართვალა

შემომეჩვენა,

მაშინ,

ო, მაშინ,

სხვისი მზე არა, ჩემი ქართული,

სხივებს ჩაგზავნის

და მომკვების და ძვლებს

გამითბობს,

მარტოყოფნის ყინვით გათოშილს.

1979

***

სსოვნის ნისლიან ლაბირინთებში –
უცებ გადირბენს

ფეხაკრეფით

შენი წარსული,

რომელიც დიდხანს სულს მიკორტნიდა.

და, აი,

ახლა,

წუხილის ხის ბებერ ტოტიდან

ცვივა ცრემლების თოთო

ნაყოფი.

1969

***

ზღვები

მაღალ მთებს მისწოლია

გველესაპივით.

წუს დედამიწა

მძვინვარ ყბებში

ოკეანეთა.

1962

მთეპი

ქალაქის ირგვლივ შემოწყობილან
და დაუხურავთ

მომთვარეული

ღამის მერდინი.

ფიქრში იელვებს

თემური და ჯალალედინი

და მონღოლების ურდო

წყეული.

ო,

არა,

მტერს კი არა,

ჩემი თბილისი,

მთებს სიყვარულის დიდ ალყაში

ჰყავთ მომწყედეული.

1968

***

ზიხარ მარტოკა
მღუმარების
მოწყენილ კოშკში
და ლურჯი ჭიდან შენი თვალების –
კამკამა ფიქრის ოწინართ
ამოგაქვს ცრემლი
და სასოებით უსხამ ნიადაგ,
სიყვარულის ხე
მაინც ვერ ხარობს.

1969

***

ადრე თუ გვიან,
როს მარტოობის
ღამეულ ბინდით
შევიბურები,
და მთებს როდესაც ჩაესმებათ
პონტის ბლავილი,
მკვდრეთით აღვდგები
და სიყვარულით
ჩემი თბილისის ხმაურიან ქუჩებს
დავივლი,
სიმყუდროვიდან გამოპარული.

1976

გაზაფხულის წვიმა

კითხულობს ღმერთი

ცის და მიწის წიგნს,

ო, რამდენი აქვს

მოსაგონარი...

ხან ატირდება...

ღირსახსოვარ დღეს ჩაინიშნავს –

ცისარტყელას

ფერად ზონარით.

1969

***

თვალეში ისევ ყუჩობს მოწყენა.

შუბლდასერილი,

სიმარტოვის

შავი ფალანგით.

ტანზე მაცვია გაზაფხული,

ვით აქვალანგი,

და შენს დაკარგულ ღიმილს

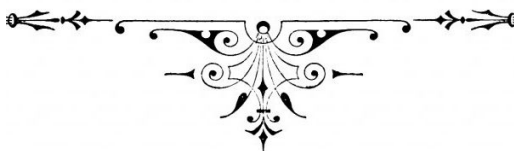
დავეძებ –

ხსოვნით შებურვილ

ზღვის უსაზღვრო

მღუმარებაში.

1972

***

დარდით გაფოთლილ სიხუმეში
დრო მიშლიგინებს
და სიბნელეში სინათლის ეშვით
აბრუნებს მთვარის
გაბზარულ დოლაბს.

ანთია ღამე...

და ღრმა ძილის უსიერ ტყეში –
აურაცხელი სიზმარი ბოლავს.

1785

***

დამეუღლ ბაღში –
ვარსკვლავები ისევ მწიფდება,
მთებმა ნისლეები შემოისიეს,
როცა მნათობმა
მწუხრის კარი
ღია დასტოვა.
უფალო ჩემო! –
ცას შევეყურებ.
და შენს ღიმილად მესახება
ელვის გაკრთომა.

1965

***

ზღვისკარად კანკალებს სიცივე,
ემტვრევა ყინულის
ნეკნები.

და მთვარე უდღეო კვიცივით
ღრუბლებს სძოვს...

ღამეა თებერვლის...

ზღვის ფსკერზე ურიცხვი ვარსკვლავი
ინთება –

ქარიშხლის შებერვით.

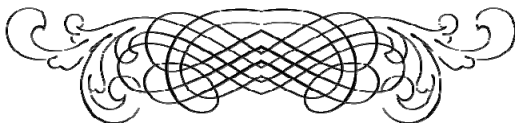
1960

***

ზესკნელის ფსკერი გაიბზარა
მოულოდნელად,
მერე ღრუბლების დარდმა გაჟონა.
ბნელმა ჩაუქრო სანთურები მთვარის
ობელისკს
და გულგანგმირულ ცის სიმყუდროვეს
შერჩა იმედად –
ერთადერთი მანათობელი.

1973

***

ფიფქები თოვლის თეთრი თითებით
ტალღების ცისფერ

კლავიშებზე

სონეტს უკრავენ,

სანაპიროზე როცა ჩავივლი.

ზღვას კი ქარები,

სველი ხელით

ბაგეს უკრავენ,

და მაინც მესმის ვაჟკაცური

მისი ბლავილი.

1972

***

იმედები, ვით განთიადები,
კვლავ ამოდიან –
სიმყუდროვიდან
და სიხარულით ისევ მიქნევენ
მოვარდისფრო დროშას
მოდმენის
ამ გაზაფხულზეც
შენზე ფიქრებით
და სიმღერებით შევიფოთლები.

1960

ივლისი

ფოთლოვანებში კურდღელივით
რბის ნაკადული,

ივლისის ხვატი

უკან მისდევს მეძებარივით

და ვითარც ლეკვებს –
დღეებს გზა-გზა მიათამაშებს...

გლეხიკაცი კი,

მშობლიური მიწის მორჩილი,

მიწის ფესვივით დგას შუა ყანაში

და გააღებულ მზეს

შესცქერის

ხელის მონრდილვით.

1969

***

გამთენიისას შუა კერამ
მიღულა თვალი
და ძოწის ფარჩა ნელა აკეცა.
მოვარდა ქარი,
ზეცამ მზერა ესროლა
ბეცი.

ქარის ძახილზე,
ჩაძინებულ მუხის ნაკვერცხალს
გაეღვიბა და გაახილა
თვალები ცეცხლის.
და მერე აღის პირბასრი დაშნით
გამოეფატრა ვარსკვლავები
ღამის შავ მუცელს.
მძინარი კერა, –
ბნელში და ქარში,
ჭრილობასავით გაიხსნა უცებ.

1962

300 მაფშალია

მოულოდნელად გამოფრთხიალდა,
როცა გავხსენი –

ფიქრის გალია.

და ახლა მინდა ერთი ვინატრო,
რომ ეს გალობა, ვით მაფშალია,
შენი მაღალი ხსოვნის ჭერქვეშ
დავაბინადრო.

1966

პირველ თოვლში

ციურ სიწმინდედ მორღვეულა
ცათა კარები
და ფანტელ-ფანტელ
ძირს ჩამოდის უფლის ხატება,
რომელიც მუდამ,
გამოუცნობ
ნათელში მხევედა
და, მე ყოველთვის –
ბავშვის თვალში
და პირველ
თოვლში –
შეუბილწავ და პირველყოფილ
სამყაროს ვხედავ.

1969

***

იავარქმნილა მთვარის თეთრი
საბრძანებელი,
ღამის გაღმიდან კვლავ, სინათლის
ისმის ძახილი,
სიბრძნე კვლავ ჟონავს
სულხან-საბას ძველ არაკიდან.
და შავნაბდიან ღამეს ისევ,
ვით მენახირეს,
გაყავს მშიერი მნათობები
ცის ჭალაკიდან.

1961

***

ქართული ცისქვეშ –
უეცრად რომ გადაირბინა,
მეხი კი არა,
მიაქროლებს ულავს უბელოს
დამარცხებული თურქთა ამირა.
კავკასიონზე მიმავალი
შავი ღრუბელი –
ჰგავს ლეგენდიდან გამოქცეულ
ღმერთკაც ამირანს.

1962

***

საჯიხეებზე ელვა ჩამოდის
წყვეტილ ყივილად –
შვილწართმეულ დედა არწივის
და გარინდებულ სივრცეს აშინებს.
უამი კი ბნელში ჩამომჯდარა და
გლესკაცივით

შავ ღამეს
თეთრ დღედ აშალაშინებს.

1964

თბილისის დილა

მზე ჭაბუკივით ცის კიბეებს
მიჰყვება ნელა,
ცას ქალწულივით რცხვენია და...
უფრო წითლდება...
ვღგავართ პირისპირ
(სიყვარულმა ეს გვარგუნა)
და საქართველოს მზის სადღეგრძელოს
მე და თბილისი ვსვამთ ვახტანგურად.

1957

***

ზღვა აკვანს ურწევს –
და იძინებს ფოთი, ყულევი,
დარაჯად უღვას
სომაღდების ჯარი ულევი, –
როგორც სიცოცხლე –
და ემბლემები თურქთა და სპარსთა
ახლა არავის უეცხოება.
და გაჰყურებენ
ბობოქარ ზღვას ჩვენი გემები,
როგორც გმირული ბრძოლებით განვლილ
ღამაზ ცხოვრებას.

1957

წერო

მდინარე გარბის შიშველ სხეულით
და ალებივით თრთიან ქეწნები...
ტალღები, როგორც ათასწლეული
ტყდება, იმსხვრევა და იძერწება.
დინებას მიაქვს, რაც კი ქებულა:
ხმები, ფერები

გზა და სურვილი,
თითქოს ამაზე ჩაფიქრებული
წერო წყალს ჩაცქერს მებაღურივით.

1968

***

შორს დარჩა, როგორც დასალიერი,
ჩემი ხორგა და შენი აწყური,
ჩემს სიცოცხლეში ასე ძლიერად
მზე და სიცოცხლე შენ მომაწყურე.
და ჩემი სისხლი შენში გადადის,
და შენ მაგონებ მთრთოლავ უსურვას,
სხეულში გვიდგას სიცხე მკათათვის,
რომელმაც გულებს დეღვა უსურვა.

1985

***

ესე სიმღერა
ზღვის ნაპირას ნერგივით დავრგე
და მერე ბევრი ვბარე და ვთოხნე,
და აი, ახლა,
მსხმოიარე, ვითარცა ვაზი –
აჰა, მოგართვი საქართველოვ!...
ჩემს ღამაზ კოლხეთს კიდევ მრავალჯერ –
ზღვის გალობად დაგისვამ ქნარზე.

1967

ტყუში

გავარდა მეხი...
წამოცვივდნენ სველი იფნები,
მერე გარინდნენ, სუნთქვა შეჰკრეს,
როგორც თულებმა.
გამეფლა შიში, ვით სიცოცხლე და
ჩაფიქრება,
მაგრამ ანაზად ტყე დაიძრა,
როგორც თქმულება, – მოვარდა ქარი...
ხის ტოტებზე ციცქნა ქოხივით
ბუდე ჰკიდია და ივსება
მზითა და ქარით.
დგას ბერი მუხა მოხუცივით წელში
მოხრილი
ფიქრობს... ფიქრობს... და
ვერ იხსენებს გაჩენის თარიღს.

1984

ველი კრწანისის

კიდევ ცოტაც და...
 გამარჯვება ბუკს ჩაჰპერავდა,
 ხმლით დახნულ ველზე თქმულებები
 ფესვს გაიდგამდნენ,
 და ძღვევის დროშად აფრინდებოდა –
 მოხუცი მეფის ხმა და ძახილი,
 სისხლს გაიწმენდა პირი მახვილის,
 მაგრამ... იკივლა უცებ დალატმა.
 და... ჰა, მას მერე,
 ველი კრწანისის,
 ყაყაჩოების ცეცხლით კი არა, –
 ვაჰმე!
 სირცხვილით გაწითლებულა.

1963

***

ტანჯვის გზაზე მდგარ ცხოვრების ხეზე
ვართ მიბმულები სიცოცხლის თოკით,
და არასოდეს გვინდა აშეება.

მაგრამ ყოველთვის
უცხო თამაშით,

გვინდა,

არ გვინდა –

ბედისწერა გვეთამაშება.

1969

***

ზღვაში დამხრჩვალებს და დაკარგულებს,
თმაგაწეწილი ქარი დაეძებს...
მოდინ, როგორც ჭირისუფლები,
შავით მოსილი, შავი ღრუბლები
ტირიან... და ცა, ელვით იხსენებს,
მაინც ვერავინ ახერხებს პოვნას
და... ფსკერზე მშვიდად ვინც განისვენებს –
ზღვას დაფარფატებს თოლიებად იმათი
ხსოვნა...

1991

***

ირაკლივით გადაჰყურებს კახეთს
თბილად ცივგომბორი:
არც თურქი ჩანს, არც ხაზარი,
მაინც უამი არ ჩანს მშვიდი.
ალაზნის ველს, ალაზანი –
მოუჭიმავს როგორც მშვილდი.

1958

გაზაფხული

ღამის ბილიკით გაზაფხული მიეხეტება,
ცა ბრაზობს,

ელვა შიშით კანკალებს,
ტყე ფრთას ისწორებს უამრავი
ხმით დაყურსული.

ციცქნა ნიავი

გაზაფხულის
მწვანე ნაკვალევს,
ვითარც მწვეარი, მისდევს სუნსულით.

1994

ვარსკვლავების ბაღი

ცისკენ მზირალი
და გამხდარი დიდგულა დელე
ტყის სიხუმეში

მიქვითინებს –
არყოფნის ზღაპარს,
და სველი ხელით შეღამების
კარებს კვლავ აღებს.

ხის კენწეროზე
უდარდელად ისევ თვლემს ყვავი,
ხოლო შორს, სადღაც
ვარსკვლავების დიადი ბაღი
ვარდისფრად ისევ

ჰყვავის და ჰყვავის...

1979

***

მიწყნარდა ლოცვა...
შელამების ბრწყინავს ტაძარი
და მიიკმევა რწმენის
დრუბელი
ცისკენ,
მიწისგან დაუფარავი.
მე, სიყვარულის შიშით მოცული,
როგორც არასდროს,
როგორც არავინ,
მუხლმოყრით,
ღმერთო –
შენზე ვლოცულობ.

1972

***

დამტოვე...

ცრემლის ბილიკს მიჰყვები,

ვითარცა მნათი, ბნელით მოსილი.

დაკარგულ კოცნას

ულურჯესი უტირის ბაგე.

ზღვას მოუდრიკავს ცისარტყელა

ორფეოსივით

და აწკრიალებს განშორების

მწუხარე ჰანგებს.

1979

306 არის იგი

ცის იღუმალის სიმყუდროვიდან

ზარებს რომ რეკავს

დამით მნათობთა,

რათა ღამაზად მოგვაჩვენოს

წუთისოფელი,

და ყოველ დილით ნათელს რომ ჰფენს

ჩვენს საუფლოში, ვინ არის იგი,

შორეული...

და ახლობელი?

1972

***

შორეთის ფსკერზე
მოციმციმე ნათელს
ვუჭკრეტდი,
ფერებში მხოლოდ მე მიყვარდა
ჩემი ქართული
ლაჟვარდი,
ცას რომ შეაბოლეს ლურჯმა იებმა.
და... ანთებული წმინდა სანთურით,
დაფნას ჩემსავით აქ,
არავინ
არ ეძიებდა.

1970

ღაპით ბარეჯი

როდესაც წარსულში გულგრილად
ჩავევლი,
დღისით თუ მთვარიან ღამეში
აქ, –
დავიწყებული წინაპრის ყორღანი,
ვითარც ბიბლიურ ნოეს
კამეჩი,
დრო-ჟამის წარღვნიდან მომდევს და
მომბლავის.

1987

ღამის კარებს მოიკეტავს

თვალეზდარდიანი მთვარე,
სიჩუმეში მდგარი კენტად,
რომ გაჰყურებს ცათა
ბაღებს,
ღამის კარებს მოიკეტავს,
ცისკრისას კი მზე
შეაღებს.

1973

ეკლესიასტე და გილგამეში

გაუკვდავების წყაროს ძებნაში,
აღბათ იცვალა უცებ

ამინდი

და...

დარჩენილნი მზიან ღამეში,
წუხან საწუთროს ამაოებას
ეკლესიასტე და

გილგამეში.

1964

***

სულიწმინდა და უფლის ნათელი,
ამოდიოდა ღრუბლის
ხაროდან.

მზის ხმა ისმოდა მთვარის კონცხიდან,
ვიღაცა იღვა და უხაროდა:
არყოფნა ყოფნის
გუელს რომ კოცნიდა.

2004

***

ცეცხლმოდებული,
აღმოსავლიდან, –
დასავლეთისკენ ქარებ რომ მიჰქრის,
მზე,
სოხობს მოჰგავს, ადრე
აფრენილს.

ამ სიცოცხლის და
ამ ცრემლებს იქით,
უფლის სამოთხედ ჩანს –
ყველაფერი.

2005

***

ის მთაა –

კავკასიონის,

ა, ეს კი ხვამლია...

ფაზისთან ნისლად რომ ამოდის,

ჰეფესტოს სამჭედლოს კვამლია:

– ამირანის მისაჯაჭვად

ჯაჭვს კვერავს!!!

1968

***

მამლები ყივილის ჯოხებით
ბერტყავენ ღამის ხეს...

ირხევა ხე-რხეული.

მთვარე კი ბორკილგაყრილია.

ცისკრის ვარსკვლავი –

საყვირია,

სულიწმინდის ნათელში შესვეული.

1968

**მიწა აღსავსეა ცოცხალი
გვამებით**

სიკვდილი ჩუმად გვითვალთვალებს,
როგორც ობობა,
რადგან სიცოცხლის ბადეში გავებით.
ზე – მიიკვამლება –

მოკვდავთა ვედრება.
მიწა აღსავსეა ცოცხალი გვამებით,
ზეცა კი – ვარსკვლავთა
ცხედრებით.

1993

ერთი ვარსკვლავი

ღამის ტაძარში როცა შეწყდება
ვარსკვლავების
და მთვარის გალობა,
მაშინ ღამაში,
ვითარცა ჩემი შორი მიზანი,
ერთი ვარსკვლავი გაიფლავებს
და, ვით წყალობას,
ერთ პეშვ სინათლეს გამომიგზავნის.

1977

მამის ბახსენება

სხვენზე დევს მამის თოხი და წაღდი,
მოსუცი დედა საკერავს კერავს,
მუხის ღაღარზე შიშხინებს მწვადი,
მამა არ უზის მშობლიურ კერას.
ფიქრობს დედა...

და ფიქრებს ჰგავს კვამლი,
ეზოში ფოთლებს ქარები ჰგვიან,
არ უყვილიათ მეორედ მამლებს,
მამა კი უფრო მოსულა გვიან.
გზას ფეხაკრეფით მიჰყვება ღამე,
წელს მღევარივით მიჰყვება წელი
და ზოგჯერ დედას სიკვდილი მამის
ავიწყდება და... დიღამდე ელის...

1968

***

მიბოძე ახლა,
თუკი რამეს გამოიმეტებ
(მე არ მიტაცებს ბელი რემბოს
და არც იბსენის).

რა თავში ვიხლი მერე დიდებას,
როცა ჩემი დღე
ღამის ტოტზე

ჩამოისვენებს,
ფრთებს რომ დაკეცავს და
გარინდდება.

1989

სოფლის კაცები

ტყის სიახლოვეს “ოდოიას” აგუგუნებნენ
და გლეხკაცები

რიურაუსა და

სიმინდს მარგლავენ...

უბრუნდებიან გვიან კერას...

და სადამოთი

მათი სახლების საკვამურიდან –

ცეცხლის ყივილით

თმაქონორა კვამლი ამოდის...

1961

ღამე არმაზში

ღუმს არმაზი და სვეტიცხოველი...

აქ პომპეუსის ზარმა დარეკა

და მცხეთის კარში შემოიხედა.

მტკვრის პირას ვდგავარ,

როგორც მარეკი,

ირველივ წარსული ყრია ციხეთა.

მთვარე კი, როგორც მოსამსახურე

ან მარტოსული, ანუ მიჯნური –

შუბლშეჭმუხენილი ცივად

დამყურებს –

ამ წუთისოფლის ცას გამიჯნული.

შეატორტმანა მთელი მაშრიყი

სიმყუდროვეში მდგარმა მეხტეხამ.

და ღამე მოჰგავს უცებ დაშლილ ტივს

და გადახიდულს სადღაც მეტეხთან.

1962

***

როცა უეცრად მოიწყენენ მწუხრის
ღრუბლები,

როცა ცა

წვიმას გულში გაივლებს,
მაშინ კლდეებზე ზღვა ტორებს ლესავს,
და სიბნელეში ისმის:

ცის და ქარის ბლაგილი

და ისმის შიში...

და ტიტველი ტალღების კენესა.

1967

***

წარსულის ტრამაღს
შენი ეტლი გადმოაქროლე
და სიყვარულით ისევ მოგვხედე –
ეჰვი, ჰელიოს!
ძლიერნი ვართ,
განა უძღურნი.
ოქროს საწმისით პონტოს პირას
კვლავ დგას
კოლხეთი –
თქმულებებით და ლეგენდებით
ჩამოხუნძლული.

1968

**ჩემი სიცოცხლის შეთვალულ
მტევანს**

სიკვდილ-სიცოცხლე – მძლე ყევარი –
ჩელა და ღომა

მძიმედ მიათრევს

წუთისოფელს...

და რომ თქვას კაცმა,

ჩემი სიცოცხლის შეთვალულ მტევანს
თეთრი დღეები

ასხია ბლომად.

მაგრამ...

დრო კენკავს სულ მარცვალ-მარცვალ...

1964

***

სინათლის წვეთი, ვით ევამ – ვაშლი,
იგემა ცამ და

წამს აეხილა თვალი...

მოუჩანს მნათთა იარა.

მერე მახათას მაღალ მთასთან

თბილისის დილამ,

ოქროსთმიანი მზე (ჭაბუკი)

იმშობიარა.

1962

***

ირყვიან ფიქრები,
სივრცეები შებინდა;
დღეებს არ ეშვებო:
მაგრამ ხელებს გიქნევინ –
ვარსკვლავების ზღვები და
ჰერკულესის სვეტები.

1965

ჰენიოხები

ათასწლეულების მერე,
პონტოს სანაპიროზე,
ცვივა ზამთრის ჭირხლივით:
მეეტლე –
ჰენიოხთა,*
ულაყების ჭიხვინი.

1974

---

* ჰენიოხები – პონტოს სანაპიროზე მოსახლე უძველესი კოლხური (ქართველური) ტომი.

***

ცივს და მარტოსულს, მიმჯდარს
სიხუმეში,
მუხლზე უწყვია მნათთა კლავიშები
და თავს იწონებს მთვარის
როიალი.
ყოფნას მიჯაჭვულნი,
მალე აიშვებენ –
შენი ღამეები ცაში მორიალე.

1968

***

შავი ზღვა შავს რატომ იცვამს,
თუკი ერთი სულიერიც,
მისი ხელით არ დამხრჩვალა?!

ან ეს ცოფიანი ქარი,
ნაპირისკენ რომ იჩქარის,
ხმელზე რად ყრის ზვირთთა
ჩალას?!

1969

გლეხის ფესვიშველა ბიჭი

ახლა, როცა წარსულიდან,
ვისმენ ჭრიჭინების ჭრიჭინს,
მაგონდება ჩემი თავი:
სოფლის გზაზე მიმავალი –
გლეხის ფესვიშველა ბიჭი.

2003

***

ადამის ძე გაჩენიდან,
შესციცინებს,
როგორც იმედს
და მზეა – ცის ფალოსი,
რომლითაც ის აფესმძიმებს
მიწას –
ღვთისგან დალოცვილს.

1960

მითი და სინამდვილე

აღსავლიდან –

დასავლით,
სპამ, კოლხეთში შეჭრილმა,
მას დამართა მერეთი*,
და მერე იმ “ქვეყანას”
ეწოდა იმერეთი.

1959

---

*მერეთი (მეგრ) – საოცრება, სასწაული

ახლაც, ო, ახლაც...

ახლაც მთაწმინდის საცალფეხო
ბილიკს მიყვები,
დამხემდა:

თბილისს უთენია
თვალი მოვაულო
(ეს სულერთია, ცივა თუ თბილა).

ახლაც, ო, ახლაც,
უხილავმა მტკერის ლილაში
კვლავ ამოავლო
და ნარიყალას ნანგრევებზე
დაკიდა დილა.

1962

ჩემი ოცნება

სიყვარულის ცით ავსებული
ჩემი ოცნება,
რომელიც დაჰქრის სიმღერებად,
დ დაგრიგალობს,
მოვა შენს წმინდა,
ლოცვით დაღლილ საკურთხეველთან
და სიკვდილამდე შენთვის იგალობს.

1988

ნათურები

ღამის სიღრმეში –
დამფრთხალ მზერას აფათურებენ
და ქალწულებივით
ფერმკრთალები,
სინათლეს იცინიან ნათურები.
მათ აღარ აშინებთ
ღამე და სიცივე
და ღამის ქალაქი
და ღამის სოფელი
სავსეა იმათი მხურვალე სიცილით.

1969

მორჩილება

სიცოცხლე ნუთუ წვალებად ღირდა?!

ასეა მუდამ:

მოვიხურავ მზის კარს

მწუხრისას

და დაქანცული გავდივარ დღიდან,

და მთელი ღამე მთვარეულივით

ძილ-სიზმარეთის

მტვრიან გზაზე დავეხეტები.

1972

***

ცაზე ეკიდა ჩვენი გემბანი,
ქარიშხლისა და
ბედისწერის
შავი ბაგირით.

იდგა სიფხიზლე
და გვანჯღრევდა...
და მთელი ღამე

ზღვა,
თოფდაკრული ნადირივით
ბნელს გაყმუოდა.
მშიშარ ნაპირთან ტალღები კი
ყეფდნენ და
ყეფდნენ.

1969

***

ეფარებოდნენ ხავსიან ლოდებს
და ომობანას
თამაშობდნენ ციცქნა ბავშვები.
დუმდა სიკვდილი...
დამშრალიყო ცრემლის აუზი.
და მზე შუადღის ტოტს ეკიდა,
როგორც ნახატი.
გულ-ხელდაკრეფილ
და მოწყენილ სასაფლაოზე
ჰყვოდა პეპლის უცხო ფარფატი.

1987

***

ისევ ინახავს მოგონებებს
მონეტებივით,
                                ეს ჩემი გულის
ხსოვნა ღარიბი,
სადაც, ოდესღაც სიყვარულის
                                სხივი აენთო.
და მაშრიყიდან,
                                სადღაც, მადრიბით,
მიდის ჩვენი გზა,
უგულო და
                                უერთმანეთო.

1964

***

ღამე ღრუბლებში –
გზას მიიკვლევს
მთვარის კომპასით,
სძინავთ გრიგალებს ზღვებით
გალეშილოთ.
ვზივარ გემბანზე,
კივის წუთი – სევდის მომტანი
და ჩემი ფიქრის უზარმაზარ
ოკეანეში
შენი,
ო, შენი ხსოვნის გემი
ისეც ტორტმანებს.

1993

***

ადგა გრიგალი
და სიერცეთა ფრთები
გაშალა,
უსაზღვროება ისევ ინდომა,
ტალღები სტყორცნა მიწას
მშვილდებად.
და ვეღარ შესძლო,
თვით ღვთიურმა
პოსეიდონმა
ცოფმორეული ზღვის დამშვიდება.
.....
სად ხარ, უფალო!

1965

***

გადაუფრინეთ პირინეის და კასტილიას,
ირწევა ფრთები

ყოფნა-არყოფნის.

ღრუბლები ელვის ღაგამებს ხრავენ.

ვარსკვლავები კი კვლავ დასტირიან –
მეტეორებით განგმირულ ღამეს.

1964

იულიუს ფუჩიკი

წამართვეს,
ღამეც არ დამიტოვეს...
მეთქვა,
ვით მეთქვა,
სათქმელადაც დრო ვერ ვიხელთე,
რადგან ყოველ წუთს
საალერსოდ
თქვენსკენ მიყავდი.
მე გიმაღავდით,
სიცოცხლეში
ველარ გიმხელდით:
“ადამიანებო! მე თქვენ მიყვარდით”...

1967

ზამთრის ღამე

ჟურს უგდებს თოვლი
ცეცხლს, – ხმამაღლა
გალობს ბუხარი
და ღამე მიდის, ვით ეფეშერა...
ჩემთან ზის დედა.
და მტირალი
ჩემი ბავშვობა
კალთაში უწევს და
ეფერება.

1982

ევქსინის პონტო

პონტოს ნაპირზე,
შორს, უხსოვარ დროში
ნათესი,
ახლაც ბიბინებს შიში –
დმერთკაც მითრიდატესი.
წარსულის ზღვაში ჭრიალებს ანძა
და იძირება რომაელთა
ფარ-მუზარადი.
ევქსინის პონტოს აცვია ძაძა,
მითრიდატეს და...
საკუთარ თავს
გლოვობს მარადის.

1969

მშობელთა მიწა

განმარტოება შემოგვაჭდობს
დაბინდულ მკლავებს
შუბლს გაგვიგრილებს სურო და დაუნა,
აწრიალდება ღუმილი მძაფრი.
და... მწუხრის ხელით ჩაჭრილსა და
ჩარღვეულ საფლავს –
მშობელი მიწა ამოკერავს –
ბაღაის ძაფით.

1989

***

ელვით დასერილ,

ნაოჭიან სახეს

უკაწრავს

ცას, თოლიების განწირული

წივილ-კივილი,

რომლებსაც ქარის სუსხიანი

სუნთქვა აშინებთ.

ზღვა ნასიცხი და

ნახორშაკალი,

სანაპიროზე თავს მიღებს და...

ჩათვლემს მაშინვე.

1962

***

შენ არ ხარ ჩემთან,
მაგრამ შენს სახელს –
ჭაბუკი დილა გვირგვინს უწნავს
                                    ღამის გაღამა.
და სადღაც ნაპირს ზღვა ედავება.
ოთახის ფანჯრებს –
                                    ვალეხ სმამაღლა,
რადგან წუხილი
და ფიქრები
                                    მეცოტავება.

1989

***

ისე შემოუსხდნენ მთვარეს ვარსკვლავები,
თითქოს უსამანო

ნატვრა აისრულეს.

ცა წუხს სილაჟვარდეს –

ელვით დაისრული.

ჩუმი ფრთათარხევა

ისმის სერაფიმთა,

იდუმალეზაა აპოკალიფსური*.

1962

---

* აპოკალიფსური (ბერძ) – საიდუმლოებით მოცული რიცხვი

***

კაცთა ცხოვრება ისე,
ვითა პირამიდები,
ნაშენები არის ლოდებით,
და არა ქვიშანარ ალიზით.
მიტომ მოკვდავნი იმედის ხეს
აღარ ახმობენ.
დრო კი უცდომლად ყოველივეს
აანალიზებს
და დღე-ნიადაგ იმუქრება
დაბლა დამსობით.

1996

სხვათა შორის

სამხრეთიდან “ქმად” მოსულმა,
კოლხეთს გული შუა გაუპო,
მერე სისხლი და ცრემლი
ერთმანეთს გაურია...
და შემდგომ მას უწოდეს
მუსხი არა,
გურია.

1978

***

ხუთი ათასწლეულის
იქით,
უფლის ქვეყანას,
მეუფობდა ან მარე;*
კოლხეთია სიცოცხლის
აკვანიც და სამარეც.

1992

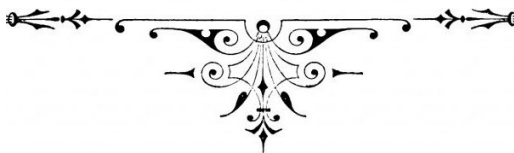
*ან მარე – ცის კაცი (5185 – 5120)

***

ქუხილის ხმით ღრუბლებმა,
ზეცა დააორსულეს...
ჩვენ ნეტავ რა გვაოცებს?!
ქაოსიდან მოსულნი,
ვუერთდებით ქაოსებს.

1958

ქაღდეა

არა ჩანს ჰელე...
და ჰელესპონტი*,
იხსენებს აკვნებს აქ დარწეულთა.
ცა –
ვარსკვლავებით დაწერილი
საქადაღდეა.
უხსოვარ დროში,
სამრეკლოზე ათასწლეულთა,
კოლხურ ზარებს რეკს
ბაბილონიც,
ხეთიც,
ქაღდეაც.

1963

---

* ჰელესპონტი – შავი ზღვა

უფლის ხელით არის ნაბეჭი

მოვარის სხივებით პირგაბადრულნი,
ჩანან ღრუბლები
მკრთალ წახნაგებით,
და არვინ იცის,
მათ წამები რას არგუნებენ.

ცა

ღამეული,

უფლის ხელით არის ნაგები

ვარსკვლავებით –

მზის ქურაში გამომწვარი

აგურებით.

1966

კახეთში

მერიქიფე ბარძიშს მაწუდის,
ვეძალები ღვინოს ისევ...
და ცა, ხელში მთვარის ყანწით,
რომ დაჰყურებს საქართველოს,
კვლავ მაგონებს დიონისეს*.

1962

---

* დიონისე – მევენახეობისა და მეღვინეობის მფარველი ღვთაება

მას სხვა გზებით უვლია

შიგ რომ აღარ მიშვებენ,
შენი ორეულია,
კართან მარადისობას ბღავის,
როგორც მოზვერი,
მას სხვა გზებით უვლია
და ის არის პირველი,
ვინც მზემ სისხლის მთიების –
ცის ნისორში მოზელა,
და უფალმა შთაბერა –
სული ნათელმხილველის.

1963

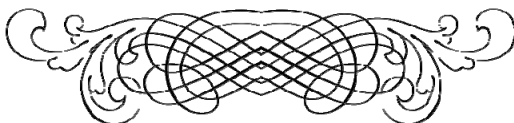
ტროას ცხენი

ათასწლეულების იქით –
ომის ცეცხლი

ბრუნავს ცხელი,
მაგრამ ნათლად აქ კი მესმის:
ფლოქეების ხმა –

ტროას ცხენის,
ფარის რეკვა აქილევსის.

1959

თეთრი ვეშაპი

ზედაპირზე კი არა,
წყვილად ფსკერზე ეძებენ,
                                  უსამანო წუხილით,
მოკლულ მამრებს,
                                  მდედრები,
ცაში ადის ქუხილად,
ცხრაფად თმა დაგლეჯილი –
ზღვის მოთქმა და ვედრება.

1961

იგი ჩვენშია

მისი მადლია, მზით რომ ივსება
წვრილ-წვრილ ვარსკვლავთა
ოქროს თასები,
და მას არასდროს, არაფერში აღარ
შეშლია,

შენ ეუბნები:

ის არ არსებობს,

მე კი გპასუხობ:

იგი ჩვენშია.

1962

ია ნანია

შორეთიდან ისევ მესმის

ხმა,

რომელმაც კოლხეთს სული

დღემდის მოატანინა:

“ია ნანა,

მარდუ ნანა,

ია ნანინა”.

1964

მკვდრის მზე

თავს იკლავენ ჩანჩქერები,
ცაღაწვედილი –
დუმან მთები,
სამდურავი მოგდევს სოფლის –
პოეტს,
მკვდრის მზით გულანთებულს,
თვით სიკვდილით უკვდავყოფილს.

1988

სიენი

სახელი და დიდება –
წარმართ კოლხ-ხელმწიფეთა,
წლებმა კლდეებს მიღესეს,
მაინც ვხედავ:

სიენი,
ასურეთი დიდ მეფეს,
ებრძვის თიგლათ ფილესერს.

1969

ვიღაც გამოჰკიოლა

არ ვიცი, ზღვა რად ბრაზობდა,
როს ქარი ტალღებს მარგვლიდა...

ვიღაცა გამოჰკიოლა:
მთვარის ლურჯ სადარბაზოდან
და ვარსკვლავების ჯარგვლიდან.

1963

***

სიკვდილი –
სიცოცხლის აჩრდილია,
ვარსკვლავებით ანთებულ ცის თვალეში.
ღღე –
ღამის ღამაში ტანდემია.
მთვარე –
მზის საუფლოში გაჩრილია,
ავდარი –
ტაროსის თანამდევია ...
სიკვდილი – სიცოცხლის აჩრდილია.

1993

ბეო, ადამის

ამქვეყნად მოსვლით,

შენი ნადავლი:

– უი!

და

– ვაი!

აბა, თუ უწყი, ბეო, ადამის:

საიდან!!!

საით!!!

1964

***

შენ,
ნაშიერს ქაოსის,
                                  არაფერი გოცებს,
თუმც ხარ მზით მონუსხული,
                                  მნათთა სასაფლაოზე –
გელის ღამის უფსკრული.

2003

**ლოტოფაგები ანუ
მზის დაბნელება საქართველოში**

დაბნელდა და...

ველარ ვხედავთ,
საქართველოს მზეს სავსებით.

სხვაგან ეიფელებს ვაგებთ
და დღითიდღე ვემსგავსებით
მანქურთებს¹ და

ლოტოფაგებს².

1995

---

1 მანქურთი – მასხორობა დაკარგული ადამიანი (აიტმატოვი)

2 ლოტოფაგები – (“ოდისეა”) ვონც ლოტოსის ყვა-
ვილს იგემებდა, მაშინვე ივიწყებდა მშობლიურ მი-
წა-წყალს და ლოტოფაგების მკვიდრი ხდებოდა
(ჰომეროსი)

ჩემი ხორბა

სობისწყელის პირ ჩამომჯდარი,
მელოდება ჩემი ხორბა.
და საარი დილის მზაფრავს.

ღღე –

ყოველი ჩემთვის მოჰგავს –
გასათხრელ თუ
გათხრილ საფლავს.

2001

***

მიდის და ტანს ნაზად მიარწევს
და ნაპირს ნაწერს –

ქაფის ლურსმულით,
რომ შლის ზღვის ნიაფ-ქარია.
შორით რომ გამოკრთა,
ცის მწვანე უფსკრულთან,
თოლიას ფრთა არის,

თუ იაღქანია?!

1991

***

შენი აზრი ელეაა და,

მნათთა ოკეანეს ერთვის.

და ქარიშხლის სუნთქვაც ელის.

შენი სიტყვა არის ღმერთი,
გალობაა – სულის მზრდელი.

1999

ოპერტი

ინტერნეტში მე ვიხილე,
ის ოპერტი¹, წარსული რომ
ერთიანად ამოხსრა,
მერე გადუმალა მიღეთს –
ჩემი კოლხეთი და კოლხა,
“ნანა”,
“ძაბრალე”
და “ლილე”.

2002

---

1 ოპერტი იულიუს – იუდეველი არქეოლოგი,
რომელმაც XIX ს. მეორე ნახევარში, ძველ სამხრეთ
საქართველოში არქეოლოგიური გათხრები ჩაატარა

ნაპოლეონ ბონაპარტუს ეპიგრამა

ვით კოლხეთში, საფრანგეთში,
ცრის და მარტი ისევ მარტობს
და სენის პირს ჩაუბღუჯავთ
ღურჯი იის კონა მარტებს,
სურთ, მიართვან იმპერატორს,
დიდ კორსიკელს კი არადა,
დიდ კოლხს – ნაპო ბონაპარტეს.

1983

ასეა

მოკვდა...

ჭირისუფალი,

მწარე ცრემლით საესეა,

სეედაც აწევს მოებური

და სოფლის აბრუნდები.

მაგრამ რას იქმს...

ასეა,

გარდა მიცვალებულის,

ყველა უკან ბრუნდება.

1989

***

პონტოს სანაპიროზე,
როგორც ვარჯი ღამაზ ხის
ანდა ყანა თავთუხის,
შრიალებდა,
ხარობდა:
მოსხი,¹ ბასხი² და ღასხი³,
ტაოხი⁴ და ქართუხი⁵.

1961

1,2,3,4,5 – ქართველური ტომები

***

ღელვის რაშებზე შემსხდარ
და ფაფარაშლილ ზვირთებს,
სურთ გადალახონ ზღვრები,
მიწის აკვანში უწევთ
და ქარი აკვანს რომ ურწევთ,
ოკვანის პირმშობებია ზღვები.

1986

ხელავ თათუ-ნეფერტიტს

მიღმა ათასწლეულთა,
ვით მითი ან ლეგენდა,
მოსული სხვა ევექტით
და კოლხური იმედით,
ხელავ: თათუ ნეფერტიტს –
გზას მიჰყვება ქიმეთის¹.

1998

---

1 ქიმეთი – შემდგომში ეგვიპტის სახელწოდება

***

ვით ფარავნელი ჭაბუკი,
ცა,

შავ ჩოხას რომ იხევედა,
ახლა ხმა რატომ გაკმიდა?
ელვა, ვით მზეთუნახავი,
ხანდისხან გამოიხედავს,
ღამის დანისლულ სარკმლიდან.

1998

კოლხა და კოლხეთი

მესმის წინაპრის ძახილი:
ამჟვეყნად რისთვის მოხვედი,
თუ არაფერი გაწუხებს!!!
მე გულში ტყვიამოხვედრილს,
არ მძინებია არც წუხელ,
რადგან კოლხა და კოლხეთი
მტკივა...
რომ მიტერს მარწუხებს.

1970

ქაღდებსა და კარდულელთ

ბერი ათასწლეული

ვიცი,

დაგაგვიანდა,

მაგრამ პრეისტორიის –

გადარაზულ კარს ვუღებ

და მოვუხმობ ნიადაგ:

ქაღდებსა და კარდულელთ.

1967

***

მტერთა ჩვენთა სივერაგეს,
ქვეყნად ვერვინ ჩამოთვლის,
არის რბევა,

თარეში.

საქართველო აფხაზეთის გარეშე,
მოჰგავს ბედკრულ

არსაკიძეს,

მარჯვენა მკლავჩამოთღილს.

1993

***

ციცაბო კლდეებს ბილიკი,
მიუყვება, ვით მთამსვლელი.
ჩანს ღრუბლის შავი სამარე,
და ცა,
მთვარეს შიგ ასვენებს –
ღამის პერანგის ამარა.

1974

წამალი

ამურისგან დანაყული –
სიყვარული წამალია,
გვკურნავს მისი ნაყოფი.
და დრო შუამავალია –
ყოფნისა და არყოფნის.

1980

***

წლებმა მეტეორივით უცვებ
გადაიქროლეს,
                    უკვე ღება წუთები,
დღე-ღამე რომ შეერთდეს,
მივალ გალადებული, საყელო აწეული.
საუკუნეს მე ჩემად ვტოვებ,
                    ოცდამეერთეს,
თვალშეუდგამ მესამე –
დიდი ათასწლეულის.

2001

თიგლათფილასარ

ბრძოლით ხედებოდი მწუხრსაც,
დილასაც,

თიგლათფილასარ!

მზე და მთვარე კი –

ზეცის სასწორი,

ათასწლეულთა რისხვას არწევდა.

მაინც წარსული თავს კვლავ

გვაწონებს –

მაღალ კლდეებზე ლურსმულ წარწერით.

1986

ისევ სამეგრელოს დალაშქვრა!!!

შურით და მტრობით სამეგრელო
შემოღობეს და
სიძულვილის ცა წამოაცვეს
თავზე სარებად
და დღე ყოველი გაველურდა და
გატყიურდა:
მხოლოდ კაცთა კვლა!!!
არც ლოცვები,
არც აღსარება,
თითქოს კავშირი შეწყდა ღვთიურთან.

1993

***

სოფლის შარაზე თავაწეული,
მიმოდის ქარი,

როგორც ვასალი.

ორღობეში თავს იკლავს ჭრიჭინი.

და მთვარეს, როგორც კასრის საღტეს,

სადღაც დასავლით,

ცა მიაგორებს გლეხის ბიჭივით.

1958

***

თოფის ხმაზე ციცქნა ელვა,
უცებ გახევს ნისლის მარლას
და დაადებს მთებს –

სალბუნად¹.

ქისტებს მიჰყავთ მკვდარი დარღა,
ცაში ადის ხმა

ფსალმუნის².

1977

---

1 სალბუნი – მალამო.

2 ფსალმუნი – (ბერძ). სახოტბო საგალობელი.

***

სიცოცხლე არა,
სიკვდილია მარადიული,
მისი “საგმირო” ვიცით საქმენი.
დრო მისია და არასოდეს აღარ
ბერდება.

მოვა ჩვენს კართან,
დაიხოქებს, როგორც აქლემი,
არარას გვეტყვის და...
თვალებში ჩაგვაშტერდება.

2003

***

ორმოცდაათი წლის იქიდან
ვისმენ სტვენის ხმას
და შეცხადებას ინდაურების.

ვჭკვრებ: უღელშებბუღს
ნიშას,

ნიკორას.

და... მამახემის ძველი ურემი,
ჩემი ბავშვობის

სოფლის გზაზე

ისევ მიგორავს...

1991

***

ვარსკვლავები არ ბრწყინავს,

ალბათ,

ვერსად პოეებ მზეს.

სადღაც ხსოვნა იელვებს

და შენ პელოპონესზე¹

ხედავთ არკადიელებს².

1963

---

1 პელოპონესი – სამხრეთ საბერძნეთი.

2 “არკადიელები – კოლხთა იმდროინდელი წინაპრებია. როცა მთვარე არც კი იყო დაბადებული. აპოლონიოს როდოსელი (ბერძენი პოეტი ძვ.წ.ად. III ს.)

***

რომ ყვარებოდა ღერი ბალახის,
არსთაგამრიგემ ასე არგუნა.

(ზოგი ცოტნეობს...

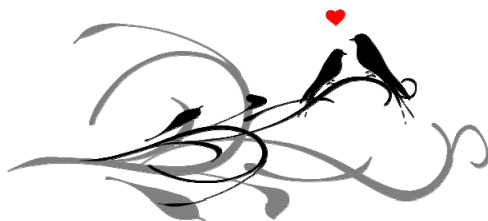
ზოგი ყვარყვარობს.)

ვაჟას ფანდურმა სადღაც მთებში

“გაიჩხაკუნა”

და გაიგონა მთელმა სამყარომ.

1961

ღვას თებერვალი

დაუკითხავად ჩაუვლიათ მზეს და
მაისებს,

ჩემი ცხოვრების ღვას თებერვალი.
ქათქათა ღრუბლებს დასდებიან
ფერი იოდის.

და ქედებს მიღმა,
დათოვლილი მოჩანს მწვერვალი –
სადაც ამაყად ჩემეული ღანდი მიმოდის.

2004

***

აღარ ეგონა მამლის ყივილი,
გათენების ცას თუ
დაცრიცავდა
და გაატანდა ტალღებს ღიახვის.
მერე მთიები –
გუნდი ციცართა,
გადაუფრენდა ღამეს კრიახით.

1984

ზამთარი სხვიტორში

(ვარიანტი)

ცვივა და ცვივა ფანტელი –
თეთრ ზღაპარს ყვება
თეთრი ცა,
ყვება და აღარ ამთავრებს.
კვლავ ბევრი დარჩა უთქმელი.
ღვას აკაკივით,
ზამთარი,
თოვლისგან ნახუქურთმევი.

1959

***

დღისით ვეღარ ისვენებს,
ღამით ვეღარ იძინებს
და მომავლის კარს უღებ:
ბექირებს¹ და
ბიძირებს²,
კაბირებს³ და კარღუღებს⁴.

1973

---

^{1,2,3,4} _ კოლხთა (ქართველთა) მონათესავე
ტომები.

***

რომ გაავლო ქარმა მუსრი,
ზღვა ღრუბლებმა მიატოვეს,
მთებს ესტუმრენ –
მკვიდრად ნაგებს.

მთვარე –

არქივარიუსი,
ვარსკვლავების ოქროს ტომებს,
ცის თაროზე კვლავ ალაგებს.

1969

***

დასავლეთიდან –
აღმოსავლეთით,
უკან მოსდევდა მნათთა
მდევარი,
ზღვა გადასცურეს...
ცა გადაბეულეს...
მერე დღემ უცებ ამოსწია
მზის სატევარი
და მოკლა ღამე,
ვით კაენმა მოკლა აბელი.

1968

ნიკო ჳიროსმანიშვილს

შენს განძს აღარ იცავდა,
ცეცხლის ფრქვევა დრაკონთა¹,
ცის და მიწის ფერები
ერთმანეთში აზავე.
სიამავე ქართული დროშასავით
დაგქონდა –
ფუნჯის ქართველ აზავერს².

1977

---

1 დრაკონი (ბერძ.) – გველეშაპი.

2 აზავერი – ტვირთის ზურგით მზიდავი ხარი ან კამენი.

ამბობდა მეფე ღაჭით

აღარ შერჩება თავი,
ვინც საქართველოს ურქენს,
ამბობდა მეფე ღაჭით,
რომ გაეგონათ თათრებს,
სპარსელებსა და თურქებს,
შაჰებს,
სულთნებს და
ფაშებს.

1989

ისევ არკადიელები

მილიონი წლის იქიდან,
ქაოსიდან ამოსული –
კაცთა მოდემის ხმა იელვებს.
და იმ ხმაში –
ჩემს წინაპარს,
ვცნობ მე არკადიელებს*.

1964

---

* არკადიელები – კოლხთა შოთრეული წინაპრები.

ნარიყალა

წლები გუნდ-გუნდად
შორს გაფრენილან
და ნარიყალა მოჰგავს
მერცხლის დანგრეულ ბუდეს.
წარსული კვლავ ზის ნანგრევებში
და ომებს გმინავს...
საქართველოს კი ბრძენი თავი
გულმწვიდად უდევს
მამადავითის თბილ კალთაში და...
ტკბილად სძინავს.

1967

სარჩევი

წინასიტყვაობის მაგიერ.....5
 „ქართლის ცხოვრება“ 25
 ლტოლვა.....26
 მაშინ თბილისში.....27
 ზაფხულის ბაღში.....28
 *** შენი სიშორით დაჭრილი ხოლმე.....29
 ნაკადულები.....30
 ადამი და ევა 31
 წარმართ კოლხთა დღეთა კალენდარი.....32
 ია.....33
 სამი რაინდი.....34
 რუსთაველს და პინდარეს.....35
 სიცოცხლე, სიკვდილი.....36
 ნეპტუნი და ურანი 37
 ცას მიაღვი რწმენის კიბე 38
 ხილვა: სპარსთა ღაშქრობა.....39
 ჩემო ქართულო.....40
 სამოთხე 41
 უდაბნოები.....42
 *** მზეს უნდა გაყვე დასავლეთისკენ 43
 ილორი 44
 *** ზღვას ქარიშხალი სველი ხელით.....45

უკედავსაყოფად	46
*** ისევ შენა ხარ ჩემი მსაჯული.....	47
მონადირე	48
სიყვარულის კვირიონებს.....	49
*** მთებია მიწის ბოდმა და დარდი.....	50
პირველი სიყვარული.....	51
გათენება.....	52
განათლა ბნელი.....	53
სხვა არაფერი.....	54
მიხმე და... ..	55
სარკოფაგები	56
ბუხარი	57
*** ცოტებზე ისხდნენ.....	58
*** მეძახის შენი ცა და.....	59
პატარა ბავშვი.....	60
*** ჩორთით, ...	61
რწმენა	62
*** სიმყუდროვიდან გრიგალი.....	63
ჭიამაია.....	64
*** მოხუცი მთები	65
მზის დასასრული	66
*** ჩემთვის ქვეყანა ჩამოლუსკუმა.....	67
ზღვის ყურე	68

ერთი ნაბიჯი	69
*** ზაფხულ და ზამთარ აქ	
ყვავილობს	70
*** ქარის აკვანში ზღვა ისევ წევს	71
ზოგ-ზოგებს	72
იმედი	73
სასაფლაო	74
კვამლი	75
ხილვა: ხაიამი და ჰაფეზი	76
„-ს	77
მთვარის აქანდაზი	78
მონოსი და ხობოსი	79
ფაცხა მეგრული	80
იობი	81
*** ოკვანისკენ მიიქცევა გზა	82
*** დედამიწაზე დაუტევარი პოეტის	
სული	83
*** რბევად მოვარდა გულბორგნეული.....	84
*** მტკვრის ღამაზ სარკეს ჩასცქერს	85
თუ არა იგი	86
მიწის ტკივილი	87
*** ციდან მოფრენილ ღამაზ	
ფიქრით	88

*** მზე მიიდრიკა	89
*** გამოვეთხოვე ღამის წამებას	90
*** აპა, აპრილი	91
თბილისი-ფოთი	92
*** მღელვარ ზღვასთან მღვარ ჩემი მამულის	93
*** როცა კანდამსკდარ ბროწეულივით.....	94
ჭრიჭინები	95
*** შეჰკედლებია ზეთისხილის ჭაღას.....	96
არავინ, არსად	97
*** ცეცხლისთვალება მზე.....	98
*** ზღვა, ვითარც ფარა, დასამწყემსავი	99
*** ზღვა უცებ ქარის ფოთლებს.....	100
გზაჯვარედინი	101
მომენატრება.....	102
*** სიმყუდროვეში.....	103
*** ღამის გუმბათზე.....	104
*** გვიან... ..	105
*** ხსოვნის ნისლიან ლაბირინთებში.....	106
*** ზღვები	107
მთები	108
*** ზიხარ მარტოკა	109

*** ადრე თუ გვიან.....	110
გაზაფხულის წვიმა	111
*** თვალეში ისევ ყუჩობს მოწყენა.....	112
*** დარდით გაფოთლილ სიჩუმეში.....	113
*** ღამეულ ბაღში.....	114
*** ზღვისკარად კანკალებს სიცივე.....	115
*** ზესკნელის ფსკერი გაიბზარა.....	116
*** ფიფქები თოვლის თეთრი თითუბით.....	117
*** იმედები, ვით განთიადები.....	118
ივლისი	119
*** გამთენიისას შუა კერამ	120
ვით მაფშალია	121
პირველ თოვლში	122
*** იავარქმნილა მთვარის თეთრი	123
*** ქართული ცისქვეშ	124
*** საჯიხვეებზე ელვა ჩამოდის	125
თბილისის დილა	126
*** ზღვა აკვანს ურწევს	127
წერო	128
*** შორს დარჩა, როგორც დასალიერი.....	129
*** ესე სიმღერა	130
ტყეში	131
ველი კრწანისის	132

*** ტანჯვის გზაზე მდგარ ცხოვრების ხეზე	133
*** ზღვაში დამხრჩვალებს და დაკარგულებს	134
*** ირაკლივით გადაჰყურებს კახეთს.....	135
გაზაფხული	136
ვარსკვლავების ბაღი	137
*** მიწყნარდა ლოცვა... ..	138
*** დამტოვე... ..	139
ვინ არის იგი	140
*** ჩანგი მიბოძე	141
*** შორეთის ფსკერზე	142
დავით გარეჯა	143
ღამის კარებს მოიკეტავს	144
გამოცხადება	145
ეკლესიასტე და გილგამეში	146
*** სულიწმინდა და უფლის ნათელი.....	147
*** ცეცხლმოდებული.....	148
*** ის მთაა	149
*** მამლები ყივილის ჯოხებით	150
მიწა აღსავსეა ცოცხალი გვამებით	151
ერთი ვარსკვლავი	152
მამის გახსენება	153

*** მიბოძე ახლა.....	154
სოფლის კაცები	155
ღამე არმაზში	156
*** როცა უეცრად მოიწყენენ მწუხრის ღრუბლები.....	157
*** წარსულის ტრამაღს	158
ჩემი სიცოცხლის შეთვალულ მტევანს.....	159
*** სინათლის წვეთი, ვით ვვამ – ვაშლი	160
*** ირყევიან ფიქრები	161
ჰენიოხები	162
*** ცივს და მარტოსულს, მიმჯდარს.....	163
*** შავი ზღვა შავს რატომ იცვამს	164
გლეხის ფეხშიშველა ბიჭი.....	165
*** ადამის ძე გაჩენიდან.....	166
მითი და სინამდვილე	167
ახლაც, ო, ახლაც... ..	168
ჩემი ოცნება	169
ნათურები	170
მორჩილება	171
*** ცაზე ეკიდა ჩვენი გემბანი.....	172
*** ევარებოდნენ ხავსიან ღოდებს	173
*** ისევ ინახავს მოგონებებს	174

*** ღამე ღრუბლებში	175
*** ადგა გრიგალი	176
*** გადაუფრინეთ პირინეს და კასტილიას	177
იულიუს ფუჩიკი	178
ზამთრის ღამე	179
ევქსინის პონტო	180
მშობელთა მიწა	181
*** ეღვით დასერილ	182
*** შენ არ ხარ ჩემთან	183
*** ისე შემოუსხდნენ მთვარეს ვარსკვლავები	184
*** კაცთა ცხოვრება ისე	185
სხვათა შორის	186
*** ხუთი ათასწლეულის	187
*** ქუხილის ხმით ღრუბლებმა	188
ქალდეა	189
უფლის ხელით არის ნაგები	190
კახეთში	191
მას სხვა გზებით უვლია	192
ტროას ცხენი	193
ვუხმობ პოეზიის ართოსს	194
თეთრი ვეშაპი	195

იგი ჩვენშია	196
ია ნანინა	197
მკვდრის მზე	198
სიენი	199
ვიდაც გამოჰკიოდა	200
*** სიკვდილი	201
ძეო, ადამის	202
*** შენ	203
ლოტოფაგები ანუ მზის დაბნელება	
საქართველოში	204
ჩემი ხორცა	205
*** მიდის და ტანს ნაზად მიაღწევს	206
*** შენი აზრი ელვაა და	207
ოპპერტი	208
ბერმუსა	209
ნაპოლეონ ბონაპარტეს ძეგლთან	210
ასეა	211
*** პონტოს სანაპიროზე	212
*** დელვის რაშებზე შემსხდარ	213
ხედავ თათუ-ნეფერტიცს	214
*** ვით ფარაენელი ჭაბუკი	215
კოლხა და კოლხეთი	216
ქალდებსა და კარდუდელთ	217

*** მტერთა ჩვენთა სივერაგეს	218
*** ციცაბო კლდეებს ბილიკი	219
წამალი	220
*** ვარსკვლავები	221
*** წლებმა მეტეორივით უცებ	222
თიგლათფილასარ	223
ისევ სამეგრელოს დალაშქერა!!!	224
*** სოფლის შარაზე თავაწეული	225
*** თოფის ხმაზე ციცქნა ელვა	226
*** სიცოცხლე არა	227
*** ორმოცდაათი წლის იქიდან	228
*** ვარსკვლავები არ ბრწყინავს	229
*** რომ ყვარებოდი ღერი ბალახის	230
ღვას თებერვალი	231
*** აღარ ეგონა მამლის ყივილი	232
ზამთარი სხვიტორში	233
*** დღისით ველარ ისვენებს	234
*** რომ გაავლო ქარმა მუსრი	235
*** დასავლეთიდან	236
ნიკო ფიროსმანიშვილს	237
ამბობდა მეფე დავით	238
ისევ არკადიელები	239
ნარიყალა	240

2020.08.01

"საერთაშორისო მკვლევარების" 100-გვერდის
პროგრამის, საქართველოს მკვლევარების, საქართველოს
საერთაშორისო მკვლევარების, საქართველოს მკვლევარების
საერთაშორისო მკვლევარების პროგრამის
"საერთაშორისო მკვლევარების"
საერთაშორისო მკვლევარების, 3-6 კლასის მკვლევარების
პროგრამის თანამშრომლობის, მისი მხარის ცენტრების
საერთაშორისო მკვლევარების პროგრამის
3-6 კლასის მკვლევარების, 100-გვერდის
პროგრამის მკვლევარების პროგრამის
საერთაშორისო მკვლევარების.

საერთაშორისო მკვლევარების
2020.08.01

ვაჟა ეგრისელი
კოლხური ფსალმუნები

100 ტომად
ტომი 59

VAZHA EGRISELI
“KOLKHURI PHSALMUNEBI”
ONE HUNDRED VOLUME
VOLUM 59

გამომცემლობის
რედაქტორი – ალექო დოღბაია
მხატვარი – სპარტაკ ცინცაძე
მხატვრული რედაქტორი – ირაკლი შხვერიძე
ტექნიკური რედაქტორი – ნანა დუმბაძე
კორექტორი – ნინო ბერიძე
კომპიუტერული
უზრუნველყოფა – ნანა და დათო ყანდაშვილები

გამომცემელი – ზურაბ დოღბაია

ფასი 20 ლარი

თბილისი
2020

გამომცემლობა „უნივერსალი“

თბილისი, 0186, ა. ჯორჯიძის ქ. №4. ☎: 5(99) 33 52 02, 5(99) 17 22 30
E-mail: universal505@ymail.com; gamomcemlobauniversal@gmail.com